

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

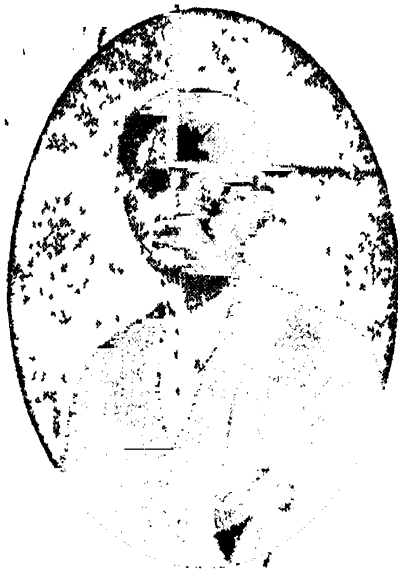
પાંચમા ધારણાના
મુખ્યગણિત શિક્ષક
ચાર આના.

નવમી ધારણાના
કિંમત ૦-૪-૦
પાંચમી ધારણા.

૧૯૩૨.

પ્રશ્નોત્તર.

પાંચમી ધારણાના
કિંમત શિક્ષક
ચાર આના.

સ્વ. જગન્નાથ મુર્તીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા:- ઇશ્વરલાલ જગન્નાથ શાહ.

શાહપોર-મુરત.

મુખ્ય ઇલાકાની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

નુક્રમાંક ૧૫૭૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શિદ્ધની સામાન્ય ભૂગોળ
પ્રશ્નોત્તર માળા

વિષય મ.૩૫૪:૮૪૪:૨:૨૨૫

—અધ્યાપિ બહાર ન પડેલી એવી:—

ધોરણ ચોથા, પાંચમ તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના

—પહેલા વર્ષના સ્ટોકોસે આટે—

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

રચનાર:—સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” વગેરેના કર્તા.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—ઈશ્વરલાલ અમનલાલ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કર્તાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આવૃત્તિ ૫ મી.]

સને ૧૯૩૧.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ના ૨૫ માં એકલ મુજબ ૨૭૪૨
કરાવ્યું છે.

છાપનાર—ગોવિંદજી ઠાકીભાઈ નાયક

છાપવાનું ઠેકાણું—“અનાવિલ બંધુ” પ્રી-ટીંગ પ્રેસ—સુરત.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦ પાંચજી બુક

મહેરખાન કાઠિયાવાડના એજન્ટ હુ ધ ગવર્નર સાહેબ

બહાદુરે નં. B. A. P. ફ્રા તા. ૧૪-૧૧-૧૯૧૯ થી

ચોથા ધોરણની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ભાગ ૧
(મુખ્ય ધ્યાનકાળી) " કિ. ૪ આના.

કાઠિયાવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં

ધનામ અને લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજૂર કરી છે.

→***←

❧ અઘાપિ બહાર ન પડેલી એવી ❧

પ્રાચીન, અર્વાચીન અનેક ઇતિહાસોના

આધારે તૈયાર કરેલી

વિદ્યાર્થી, શિક્ષકો અને વાલીઓને અત્યંત ઉપયોગી

“ ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તારેખી ❧

❧ સિદ્ધ પ્રશ્નોત્તરમાળા. ” કિ. ૦-૬-૦

મહેરખાન પશ્ચિમ હિંદ એજન્સિના ગવર્નર જનરલ

બહાદુરે હુકમ નં. J. 136-31 તા. ૨૨ જાન્યુઆરિ

૧૯૩૧થી “ ગુજરાતના ઇતિહાસની સિદ્ધ પ્રશ્નોત્તર-

માળા ” પશ્ચિમ હિંદ એજન્સિ (કાઠિયાવાડ, કચ્છ,

પાલણપુર) ની તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં ધનામ

લાયબ્રેરી માટે મંજૂર કરી છે.

→***←

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

❀ પ્રશ્નોત્તરમાળામાં શું શું છે ? ❀

દેશની વ્યાખ્યા; હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પાડવાનું કારણ; સીમા; વિસ્તાર; કુદરતી ભાગો; હિંદમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે તે તથા તેનું ક્ષેત્રફળ; બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ; દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો; દેશી ખંડીઆ રાજ્યો; પર્વતો; જળા આવવાના માર્ગ (ધાટ) પર્વતનાં શિખરો; હવા ખાવાનાં સ્થળો; મેદાનો; ઉચ્ચ પ્રદેશ; ખીણો; રણ; નદીઓ; નદીઓ વિષે વિશેષ હકીકત; નદીની શાખાઓ; પવિત્ર નદીઓ; દોઆબ; નદીઓનાં મૂળ; ઉત્તરમાંથી, દક્ષિણમાંથી, પૂર્વમાંથી અને પશ્ચિમમાંથી નીકળતી નદીઓ; જળક્ષેપક પ્રદેશ; કિનારા; ખંદરો; ભૂશિરો; સમુદ્ર; અખાત; ઉપસાગર; સામુદ્રધુનીઓ; ખેટો; દ્વીપ-કદપ; સરોવર; જ્ઞાતાનાં ઠેકાણાં; જૈન, પારસી, મુસલમાન ને શીખના જ્ઞાતાનાં સ્થળ; ચારે દિશામાં આવેલાં જ્ઞાતાનાં સ્થળ; રણક્ષેત્રો; જાવણીઓ; આમોહવા; હવા ને તેની લોકોપર તથા પાક પર અસર; તાપ, ટાલ, વરસાદ વગેરેનાં ઓછાં પડવાના કારણો; મુખ્ય પેદાશ; ખેતીની પેદાશ; વનસ્પતિ પેદાશ; ખનીજ પેદાશ; ગ્રાણી પેદાશ; ગ્રાણીઓ; મુખ્ય ધંધા; મુખ્ય ઉદ્યોગ; વેપાર; આયાત; નિકાસ; રેલ્વે; આગબોટના રસ્તા; વસ્તી; ભાષા; ધર્મો; હુન્નર; રાજ્ય વ્યવસ્થા; ગવર્નરો તથા ચીફ કમિસ્નરની દેખરેખ નીચેનાં દેશી રાજ્યો; રજપુત, મરેઠી મુસલમાની, શીખ ને જાટ લોકોનાં રાજ્યો; ઉપજ; ખર્ચ; લશ્કર; યુનિવર્સિટી; ભૂતળ; મોટી સડકો; વાઇસરોયની દેખરેખ નીચેનાં રાજ્યો; દરેક રાજકીય ભાગમાં આવેલાં પ્રખ્યાત સ્થળો પ્રખ્યાતિ સાથે; વિવિધ રસિક પ્રશ્નો; પરીક્ષક પ્રશ્નો.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” માટે અભિપ્રાય.

રા. સા. ગણુપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી.

રાજકોટ મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના માણ પ્રિન્સિપાલ સાહેબ,

“સલામ-તમારા તરફથી અવલોકનારે ‘ડિક્ટેશન શિક્ષક’ ભાગ ૧-૨ નામનાં બે નાનાં પણ ઉપયોગી પુસ્તકો મળ્યાં. તે જોતાં જણાય છે કે તમારો આ શ્રમ બાળકો, શિક્ષકો અને કેટલેક દરજ્જે લેખકોને પણ અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે. આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાથી બાળકોને ઘણી ઓછી મહેનતે જોડણીનું સાદું અને ચોક્કસ જ્ઞાન થશે. તમોએ વાંચનમાળામાંથી ઘણાખરા મુશ્કેલીવાળા શબ્દો તારવ્યા છે, અને તેને વિવિધ રીતે ગોઠવી શીખનાર શીખવનાર ઉભયને સરળતા કરી આપી છે.

વળી સારા કાગળ, મોટા ટાઇપ અને શબ્દોના છુટાપણાને લીધે એ પુસ્તકો આંખને આકર્ષક થાય તેવાં છે.

એકંદરે માન ધારવા પ્રમાણે તમારાં પુસ્તકો શ્રુતલેખનના શિક્ષણમાં મદદગાર થઈ પડશે, તેથી કેળવણીની દૃષ્ટિએ જોતાં તેને ટેકરટ બુક્સ તરીકે સ્વીકારી શકાય તેવાં છે.” એવ.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” માં શું શું છે ?

૧] પાઠવાર અઘરા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર.   ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

ઉપોદ્ધાત.

૧. વ્યાખ્યાનશૈલી અને પ્રશ્નોત્તરશૈલી એ શિક્ષણની એ પ્રસિદ્ધ પદ્ધતિ છે. તેમાંથી પ્રાથમિકશાળાના વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગ માટેની ખુફા ઘણે લાગે વ્યાખ્યાન પદ્ધતિએ રચેલી માલમ પડે છે. શિક્ષક તરીકેના મારા લાંબા અનુભવથી મને એમ માલમ પડ્યું કે શિક્ષિત શિક્ષકો પણ આ શૈલીની ખુફાના ઉપયોગથી શિક્ષણમાં વ્યાખ્યાન શૈલીનોજ ખડોળો ઉપયોગ કરે છે. એ શૈલી બાળ વિદ્યાર્થીઓના મનજને તસ્તી આપી તેમની ખુદ્ધિ કસવામાં નિરૂપયોગી છે. એટલુંજ નહિ પણ શિક્ષકોની વણીનો વ્યય પણ ઘણીવાર વૃથા થતો હોવાથી તેમને પણ ચારીરિક હાનિ ઉત્પન્ન કરનારી છે. આમ શિષ્ય અને શિક્ષક બંનેનો વૃથા કાળક્ષેપ થતો અટકાવવાને અજમાયશ તરીકે મેં પ્રથમ “ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા” અને ત્યાર પછી “મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા” બહાર પડી હતી; તેનો સત્કાર થવાથી આ હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા બહાર પાડી.

૨. પ્રશ્નોત્તરમાળાના અભ્યાસ વેળા હંમેશાં જરૂરી નકશાઓ નજર સામે રાખવાની ખાસ જરૂર છે.

૩ આ ચોપડીમાં ચોથા તથા પાંચમા ધોરણ માટે હિંદુસ્તાનની ભૂગોળના સામાન્ય જ્ઞાનના તમામ પ્રશ્નોનો સમાવેશ કર્યો છે.

રાજકીય, ઐત્તોમિક, ઐતિહાસિક, વ્યાવહારિક અને ભૂતળ વિષયક ખીનાઓ ઉપરાંત આગોહવા અને સ્થળને લીધે હોક સમુક, તેમના ઉદ્યોગ અને પાક ઉપર શી અસર થાય છે, તે દર્શાવી જ્યાં જરૂર જણાય ત્યાં કાર્ય કારણનો સંબંધ જોડવાની આ વિષયના શિક્ષણમાં જે ખાસ અગત્ય છે. તેને મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે.

૪. શિક્ષણશાસ્ત્રમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે પ્રશ્નોત્તરના ખાસ લક્ષણો ધ્યાનમાં રાખ્યાં છે. છતાં ચોપડીનું કદ બહુ વધી ન જાય તેટલા માટે જાણી જોઈને કેટલા પ્રશ્નોત્તરો લાંબા રાખ્યા છે. જ્યાં તેમ જણાય ત્યાં શિક્ષક બંધુઓ પ્રશ્નના ભાગ પાડી ઉત્તર મેળવવાનો વિવેક રાખશે એવી આશા છે.

૫. એથા તેમજ પાંચમા ધોરણની તથા મિડલસ્કૂલ સ્કૉલરશિપ જેવી પરીક્ષાઓ લખાણથી થાય છે તે વખતે બાળકોમાં વિષયનું જ્ઞાન હોવા છતાં તેમના ઉત્તરો અનેક દોષનં પાત્ર હોય છે, એવો પરીક્ષક સાહેબોનો અભિપ્રાય છે. જેથી પ્રશ્નોના ઉત્તરો કેવી રીતે આપવા તેનું બાળકોને આથી ખાસ જ્ઞાન થશે, એવો ઉદ્દેશ પણ આ પ્રશ્નોત્તર શૈલીની ચોપડી રચવામાં સમાયેલો છે. જેથી મને સંપૂર્ણ આશા છે કે એનો ઉપયોગ કરનાર શિક્ષક બંધુઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના મુજ વાલીઓ ભૂગોળના શિક્ષણમાં અવશ્ય વિજય પ્રાપ્ત કરશે. તા. ૧૫ મી જુન સને ૧૯૨૦. તા. ૧૫-૮-૨૩

તા. ૧૫-૫-૨૮ } સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
શાહપોર, સુરત. } “મુખગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા.

સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહકૃત.

ધોરણ ચોથા, પાંચમા તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના સ્કોલરો માટે

હિંદુસ્તાનની સમાન્ય ભૂગોળની

✽ પ્રશ્નોત્તરમાળા. ✽

સ. ૧) દેશ એટલે શું?

જ. ૧) ધણા ઇલાકા, પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યો મળાને થએલા ભાગ

સ. ૨) અ. હિંદુસ્તાન ક્યાં આવ્યો? જ. એનો આકાર કેવો છે?

જ. ૨) અ. એશિયા ખંડની દક્ષિણમાંના ત્રણ મોટા દ્વીપકલ્પમાં વચ્ચે
છે. જ. ત્રિકોણાકાર છે. એ ત્રિકોણનો પાયા હિમાલય અને
શિરોબિંદુ કન્યાકુમારી ભૂશિર છે.

સ. ૩) હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પાડવાનું કારણ લખો.

જ. ૩) એ દેશમાં પહેલાં આર્ય લોકો આવ્યા હતા તે પરથી
આર્યાવૃત્ત, પછીથી ભરત રાજના નામ પરથી ભારતભૂમિ,
ભારતવર્ષ કે ભરતખંડ. સિંધુ નદી પરથી પરદેશીઓએ
હિંદ, હિંદુસ્તાન, હિંદી દ્વીપકલ્પ નામ આપ્યાં. અંગ્રેજોએ
ઇન્ડિયા નામ આપ્યું, જસલ જેમાં રજપુતોનું રાજ્ય હતું,
ત્યાર પછી મુસલમાનોનું રાજ્ય થયું. હાલમાં અંગ્રેજ સરકારનું
રાજ છે. હાલના નામદાર મહારાજાધિરાજ પાંચમા જયોજી છે.

૮] બીજી ચોપડીના “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના.

સ. ૪) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.

જ. ૪) ઉત્તરે—હિમાલય કારાકારમ ને હિંદુકુશ પર્વત. પૂર્વે—ચીન,
હિંદીચીન અને બંગાળાનો ઉપસાગર; દક્ષિણે—હિંદીમહાસાગર;
પશ્ચિમે—અફઘાનિસ્તાન, બલુચિસ્તાન ને અરબી સમુદ્ર.

સ. ૫) હિંદુસ્તાનનો વિસ્તાર કેટલો છે ?

જ. ૫) ૧૮ લાખ ચોરસ માઇલ એટલે મુંબઈ ઇલાકા કરતાં દસગણું
છે. લંબાઈ ઉત્તરે કાશ્મીરથી દક્ષિણમાં કન્યાકુમારી બુશિર સુધી
૨૦૦૦ માઇલ અને પહોળાઈ પૂર્વમાં આસામથી પશ્ચિમમાં
બલુચિસ્તાન સુધી ૨૫૦૦ માઇલ છે.

સ. ૬) હિંદના કુદરતી મોટા ભાગ લખો.

જ. ૬) (૧) હિંદુસ્તાન (ઉત્તર હિંદુસ્તાન) (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન,
(દખ્ખણ) એ બે ભાગોની વચ્ચે વિંધ્યાચળ ને નર્મદા નદી
આવેલી છે.

સ. ૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૭) (૧) હિમાલયની તળેડીનો ઢળતો પ્રદેશ. (૨) સિંધુ નદીનો
પ્રદેશ. (૩) રણનો પ્રદેશ. (૪) મધ્ય હિંદુસ્તાન અને
થોડો રજપુસ્તાનનો ઉંચો પ્રદેશ. (૫) ગંગાનો પ્રદેશ.
(૬) બ્રહ્મપુત્રાનો પ્રદેશ.

સ. ૮) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૮) (૧) નર્મદાનો પ્રદેશ. (૨) શુદ્ધ દક્ષિણ. (૩) પૂર્વ કિનારાનો
નિચાણ પ્રદેશ. (૪) પશ્ચિમ કિનારાનો નિચાણ પ્રદેશ.

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના. [૬

સ. ૯) હિંદુસ્તાનમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે તે તે ક્યાં ક્યાં ?

જ. ૯) ચાર તરેહનાં. (૧) બ્રિટિશ સરકારનો ખાલસા મુલક.

(૨) દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો. (૩) પરદેશી સ્વતંત્ર

રાજ્યો. (૪) દેશી ખંડ્યા રાજ્યો.

સ. ૧૦) ખાલસા મુલકનું, સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું, પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું અને ખંડીઆ દેશી રાજ્યોનું ક્ષેત્રફળ કેટલું છે !

જ. ૧૦) બ્રિટિશ સરકારના તાબાના મુલકનું ૧૦ લાખ ચોરસ માઈલ; સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું ૧૮ હજાર ચોરસ માઈલ; પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું ૧૮ સો ચોરસ માઈલ અને દેશી ખંડીઆ રાજ્યોનું ૭ લાખ ૭૯ હજાર ચોરસ માઈલ છે.

સ. ૧૧) બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, રાજધાની, અધિકારી અને અધિકારીના હુવા ખાવાના સ્થળો લખો.

ચોથા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલી એવી મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

અભિપ્રાયો વાંચો, એક વખત મંગાવી ખાત્રી કરો.

પાંચમીનો “ડીકટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

મળવાનું ઠેકાણું:-ઈશ્વરલાલ મગનલાલ શાહ.

શાહપોર-સુરત.

૧૦] બીજી ચોપડીનો “ડિરેક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના.

જ. ૧૧. રાજકીય ભાગનું નામ	રાજધાની	અધિકારી.	હવાખાવાનું સ્થળ.
૧. મુંબઈ ઇલાકા*	મુંબઈ	ગવર્નર	મહાબળેશ્વર
૨. મદ્રાસ ઇલાકા	મદ્રાસ	ગવર્નર	ઉતાકામંડ
૩. મધ્યપ્રાંત ને વરાહ	નાગપુર	ગવર્નર	પંચમડી
૪. કુર્ગપ્રાંત	મકેરા	ચીફ કમિશનર	બાંગલોર
૫. અજમેર મહેલવાડા	અજમેર	ચીફ કમિશનર	આબુ
૬. બ્રિટિશબલુચિસ્તાન	કવેટા	ચીફ કમિશનર	
૭. વાયબ્હસરહદનોપ્રાંત	પેશાવર	ચીફ કમિશનર	
૮. પંજાબ પ્રાંત	લાહોર	ગવર્નર	સીમલા
૯. દિલ્હી પ્રાંત	દિલ્હી	ચીફ કમિશનર	સીમલા
૧૦. આગ્રા ને અયે- ધ્યાના સંયુક્તપ્રાંતો	અલાહાબાદ	ગવર્નર	નૈનીતાલ
૧૧. બહાર, ઓરિસા ને છોટાનાગપુર	પટણા	ગવર્નર	રાંચી
૧૨. બંગાળા ઇલાકા	કલકત્તા	ગવર્નર	હાઈલીમ
૧૩. આસામ પ્રાંત	સિલહટ્ટ	ગવર્નર	શીલોંગ
૧૪. બ્રહ્મદેશ.	રંથુન	ગવર્નર	
૧૫ અંદામાન ને નિકોબાર	પોર્ટબ્લેર	ચીફ કમિશનર	

*મુંબઈ ઇલાકાના વિશેષ જ્ઞાન માટે મુંબઈ ઇલાકાની (ચોથા ધોરણની) બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા જુઓ.

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના. [૧૧]

સ. ૧૨) દેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય રાજધાની સાથે લખો.

જ. ૧૨) ૧. નેપાળ-ખટમંડુ } અંગ્રેજ સરકાર તરફથી રેસિડન્ટ
૨. ભુતાન-પુનાખા } રહે છે. પણ તે રાજકાજમાં હાથ
ધાલતા નથી.

સ. ૧૩) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો કયા કયા લોકનાં છે? તેમના સંસ્થાન કયા કયા છે ને તે ક્યાં છે તથા રાજધાનીનું શહેર ને તેમાં કયો અધિકારી રહે છે તે લખો.

જ. ૧૩) ૧. ફ્રેંચ સંસ્થાનો-પોંડિચેરી, યાનાન, કારીકલ, માહીમ એ મદ્રાસ ધક્કામાં અને ચંદ્રનગર બંગાળમાં છે. રાજધાની પોંડિચેરી છે તેમાં ફ્રેંચ ગવર્નર જનરલ રહે છે, એમાં પાંચ મીનો છે.

૨. પોર્ટુગીઝના સંસ્થાનો-ગોવા, દમણ ને દીવ એ મુંબઈ ધક્કામાં છે. રાજધાની ગોવા છે તેમાં પોર્ટુગીઝનો ગવર્નર જનરલ રહે છે.

સ. ૧૪) અ. હિંદુસ્તાનના ઉત્તરી અધિકારીને શું કહે છે? તેમનું નામ શું? બ. તેમની નીમણુંક કોણ કરે છે?

જ. ૧૪) અ. વાયસરૉય અથવા ગવર્નર જનરલ. લૉર્ડ ઈરવીન. બ. નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ.

સ. ૧૫) અ. હિંદુસ્તાનની રાજધાનીનું શહેર કયું? બ. વાયસરૉય સાહેબ હવા ખાવા ક્યાં જાય છે?

જ. ૧૫) અ. દિલ્હી. બ. સીમલા.

૧૨] ચોથી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

સ. ૧૬) દેશી ખંડીઆ રાજ્યો, રાજધાની, રાજની જાત, અંગ્રેજ સરકાર તરફનો અધિકારી તથા તેનું સદર સ્ટેશન લખો.

જ. ૧૬ દેશી રાજ્યનું નામ.	રાજ- ધાની	રાજકર્તા ની જાત.	અંગ્રેજ અધિકારી	અંગ્રેજ અધિ- કારીનો મુકામ.
૧. નિઝામનું રાજ્ય હૈદરાબાદ		મુસલો	અંગ્રેજ સરકાર	સિકંદરાબાદ
૨. મહેસુરનું રાજ્ય મહેસુર		રજપુત		બાંગલોર
૩. ગાયકવાડનું રાજ્ય વડોદરા		મરાઠા		વડોદરા
૪. કશ્મીરનું રાજ્ય શ્રીનગર		રજપુત		શ્રીનગર

સ. ૧૭ મોટી એન્જિનિસરો અંગ્રેજ અધિકારી અને તેના મુકામ લખો.

જ. ૧૭. એન્જિનિસનું નામ.	અંગ્રેજ અધિકારી.	અંગ્રેજ અધિ- કારીનો મુકામ.
૧. રજપુતાના એન્જિનિસ	એન્જિનિસ ધ ગવર્નર જનરલ.	અજમેર
૨. મધ્યહિંદ એન્જિનિસ		ઇંદોર
૩. બલુચિસ્તાન એન્જિનિસ		કચેટા
૪. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતની એન્જિનિસ		પેશાવર
૫. પશ્ચિમહિંદ એન્જિનિસ		રાજકોટ

સ. ૧૮. હિંદમાં આવેલા પર્વતો ગણાવો અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૧૮. ૧. હિમાલય-એ દુનિયામાં ઉચામાં ઉંચો પર્વત હિંદુ-સ્તાનની ઉત્તરે છે. ૨. શિવાલિક-ગંગા ને ખીઆસ

પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” પોણા બે આના. [૧૩

નદીની વચ્ચે, ૩. કારાકોરમ, ૪. હિંદુકુશ એ બંને હિંદના વાયવ્ય કોણમાં. ૫. સુલેમાન-હિંદની પશ્ચિમે હિંદુસ્તાન ને અફઘાનિસ્તાનની વચ્ચે. ૬. હાલા-હિંદની પશ્ચિમે, સિંધ ને બલુચિસ્તાનની વચ્ચે. ૭. અરવલ્લી રજપુતસ્તાનમાં. ૮. વિંધ્યાચળ-ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની વચ્ચે. ૯. સાતપુડા-નર્મદા તે તાપી નદીની વચ્ચે. ૧૦. સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ)-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર. ૧૧. પૂર્વઘાટ-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં પૂર્વ કિનારાપર. ૧૨. નીલગિરિ-મહેસુરની દક્ષિણે. એ પશ્ચિમઘાટ અને પૂર્વઘાટને જોડે છે. ૧૩. અનમલ્લાર્ધ, ૧૪. કારકોરમ, ૧૫. પાલની-નીલગિરિની દક્ષિણે. ૧૬. પતકોઈ બ્રહ્મદેશની પશ્ચિમ સરહદ, બ્રહ્મદેશ ને આસામની વચ્ચે. ૧૭. નાગા, ૧૮. ખાસ્યા, ને ૧૯. ગારો-આસામમાં. એ પતકોઈ કુંગરના કાંટાઓ છે. ૨૦ આરાકાનચોમા, પેગુચોમા અને ટિનાસરીમચોમા બ્રહ્મદેશમાં.

- સ. ૧૯) હિંદમાંથી જમીન માર્ગે આવવા જવાના માર્ગ (ઘાટ) ગણાવો.
જ. ૧૯) બોલનઘાટ-હાલા પર્વત ઓળંગી બલુચિસ્તાન જવાનો.
૨. બેઅરઘાટ અને ૩. કુરમઘાટ-સુલેમાન પર્વત ઓળંગી અફઘાનિસ્તાન જવાના, ૪. બરખુલા ને ૫. પીરપંજલ-એ બે ઘાટ કાશ્મીર જવાના. ૬. કારાકોરમઘાટ-કાશ્મીરમાંથી ચિનાઈ તુર્કસ્તાનમાં જવાનો. ૭. જેલાપલાઘાટ-હિમાલય ઓળંગી સીકીમમાં થઈ ટિબેટ જવાનો. ૮. આસામના ઇશાન કોણમાંથી ઉપલા બ્રહ્મદેશમાં જવાનો ૯. ચિતાગોંગ (ચિતેગાંવ)ને રસ્તે આરાકાનમાં થઈ નીચલા બ્રહ્મદેશમાં જવાનો.

૧૪] બીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

સ. ૨૦) હિંદમાં આવેલા પવિત્રોનાં શિખરો કહો.

જ. ૨૦) હિમાલયનાં-૧. એવરેસ્ટ (ગૌરીશંકર) એ ઉંચામાં ઉંચું શિખર ૨૯૦૦૨ ફુટ ઉંચું છે. ૨. ધવલગિરિ, ૩. કાંચનગંગા, ૪ ચમલારી, ૫. ગંગોત્રી, ૬. જન્મોત્રી, ૭. કૈલાસ. સુલેમાનનું-તખ્તે સુલેમાન. અરવલ્લીનું-આબુ. સાતપુત્રનું-પંચમડી. પશ્ચિમઘાટ (સહ્યાદ્રિ) નું મહાબળેશ્વર. માથેરાન. નીલગિરિનાં-ઉતાકામંડ ને દેદાબેટા.

સ. ૨૧) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય હવાખાવાનાં સ્થળો લખો.

જ. ૨૧) મુખ્ય ઇલાકામાં-આબુ, માથેરાન, મહાબળેશ્વર, પંચગતી. મદ્રાસ ઇલાકામાં ઉતાકામંડ ને ડીંડીગલ. બંગાળા ઇલાકામાં-દાર્જિલિંગ. છોટાનાગપુ.માં-રાંચી. આગ્રા ને અયોધ્યાના સયુક્ત પ્રાંતોમાં-દેહરાદુન ને નૈનિતાલ. પંજાબમાં-સીમલા ને મરી. અસામમાં-શિલોંગ મધ્ય પ્રાંતમાં-પંચમડી ને સાગર-રજપુતાના એજન્સિમાં-આબુ.

સ. ૨૨) હિંદમાં આવેલાં મેદાનો લખો

જ. ૨૨) ૧. ગંગા નદીનું મેદાન. ૨. સિંધુ નદીનું મેદાન. પૂર્વઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન. ૪. પશ્ચિમઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન.

પાંચમી થાપડીના ‘ડિસ્ટેશન શિક્ષક’ આના.

ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અઢી આના [૧૫

- સ. ૨૩. અ. ઉચ્ચ પ્રદેશ એટલે શું ? જ. હિંદમાં ઉચ્ચ પ્રદેશ લખો.
જ. ૨૩. અ. પહાડોપર આવેલા મેદાનને ઉચ્ચ પ્રદેશ કહે છે.
જ. ૧. મધ્ય હિંદુસ્તાનનો ઉચ્ચ પ્રદેશ ૨. આગવાનો ઉચ્ચ પ્રદેશ એ નિખાયળની ઉત્તરમાં છે. ૩. દખ્ખણનો ઉચ્ચ પ્રદેશ એ સાતપુડાની દક્ષિણમાં છે. ૪. મૈસુરનો ઉચ્ચ પ્રદેશ.

સ. ૨૪. ખીણ એટલે શું ?

જ. ૨૪. બે પર્વત કે કુંગરની વચ્ચેની નિચાણ જગા.

સ. ૨૫. હિંદમાં આવેલી ખીણો ગણાવો.

જ. ૨૫. ૧. નમદાની ખીણ. ૨. વર્ધા ને વેનગંગાની ખીણ. ૩. મહા નદીની ખીણ ૪. જમનાની ખીણ. ૫. કાંગરાની ખીણ. ૬. કાશ્મીરની ખીણ. ૭. આસામની ખીણ. ૮. હિમાલયની ખીણ. ૯. અહ્મદશની ખીણ.

સ. ૨૬. હિંદમાં આવેલાં રણ લખો.

જ. ૨૬. ૧ કચ્છમાં-કચ્છનું. ૨. સિંધમાં-થરપારકરનું ૩. રજપુતસ્તાનમાં-જેસલમીરનું.

સ. ૨૭. હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નદીઓ ગણાવો.

જ. ૨૭. સિંધુ (૨૦૦૦), ગંગા (૧૫૦૦), અહ્મપુત્રા (૧૮૦૦), નર્મદા (૮૦૦), તાપ્તી (૪૫૦), મહા (૧૦૦૦), ગોદાવરી (૯૦૦), કૃષ્ણા (૮૦૦), કાવેરી (૪૭૦), ધરાવદી (૧૦૦૦), સાલવીન, સિતાંગ.

૧૬] ચોથા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

સ. ૨૮. ઉપલી નદીઓ ક્યાંથી નીકળી ક્યા ક્યા પ્રાંતોમાં વહી કોને મળે છે તે લખો.

જ. નં. નદીનું નામ	ક્યાંથી નીકળે છે.	ક્યા ક્યા પ્રાંતોમાં વહે છે. કોને મળે છે.
૧. સિંધુ	હિમાલય	કાશ્મીર, પંજાબ અને સિંધમાં અરબી સમુદ્ર
૨. ગંગા	હિમાલય	આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો તથા બંગાળામાં બંગાળી ઉપસાગર
૩. બ્રહ્મપુત્ર	હિમાલય	આસામ ને બંગાળામાં ”
૪. નર્મદા	વિંધ્યાચળ	મધ્યપ્રાંતો, મધ્યહિંદુઓ જ નિષ્ઠ તથા ગુજરાતમાં ખંભાતના અખાત
૫. તાપી	સાતપુડા	મધ્યપ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાત અરબી સમુદ્ર
૬. મહા	બક્તરના ડુંગર	ખિહાર ને ઓરિસામાં
૭. ગોદાવરી	સહ્યાદ્રિ	મહારાષ્ટ્ર, નિઝાનનું રાજ્ય ને મદ્રાસ દેશમાં
૮. કૃષ્ણા	સહ્યાદ્રિ	”
૯. કાવેરી	સહ્યાદ્રિ	મ્હૈસુર ને મદ્રાસ દેશમાં
૧૦. ઇરાવદી	પેશુયોમા	બ્રહ્મદેશ
૧૧. સાલવીન	પેશુયોમા	બ્રહ્મદેશ
૧૨. સિતાંગ	પેશુયોમા	બ્રહ્મદેશ

x સિંધુ એ હિમાલયમાંથી નીકળી કાશ્મીર, પંજાબ ને સિંધમાં વહી અરબી સમુદ્રને મળે છે. આ મુજબ દરેક નદી માટે સમજવું.

સ. ૨૯) નદીની શાખા એટલે શું ? જ. ૨૯. મોટી નદીમાંથી પાણીનો ફાંટો નીકળી નદીની પેઠે જુદો વહેતો હોય તે.

સ. ૩૦) ગંગા, અહપુત્રા ને ધરાવદીની શાખા લખો.

જ. ૩૦) ગંગા ૧ પદ્મા કે પાડા, ૨. ભાગીરથી એ દક્ષિણમાં જતાં હુગલી નામથી ઓળખાય છે.

અહપુત્રા—એ ટિબેટમાં સાંપુ નામથી ઓળખાય છે, પશ્ચિમ ફાંટો જમના ને પૂર્વ ફાંટો અહપુત્રા નામે ઓળખાય છે. અહપુત્રાના ફાંટાને સુરમા નદી મળે છે, પછી એ ફાંટો મેઘના નામથી ઓળખાય છે.

ધરાવદીની શાખા-૧. રંગુન, ૨. આસીન.

સ. ૩૧) સિંધુ, ગંગા, જમના, ગોદાવરી, કૃષ્ણાને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે ?

જ. ૩૧) સિંધુને—જેલમ, ચિનાબ, રાવી, બીઆસ, સતલજ (ધારા) ને કાબુલ. ગંગાને—જમના, ગોઆ, રામગંગા, ગોમતી ગોગરા, ગંડકી, કુશી ને શોણ.

જમનાને—ચંબલ, સિંધ ને બટના.

ગોદાવરીને—પ્રાણહિતા (પેનગંગા, વાઘનગંગા ને વર્ધા) માંજરા.

કૃષ્ણાને—બીમા, પંચગંગા, વારણા, તુંગભદ્રા. ઘટપ્રભા ને મલપ્રભા.

સ. ૩૨) સિંધુ, ગંગા, અહપુત્રા, નર્મદા, તાપી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી ધરાવદી, જમના, સતલજ ને ગોગરી નદીપર આવેલાં શહેરો લખો.

જ. ૩૨) સિંધુ—લાહોર, અમૃતક, કલાબાગ, ડેરાઈસ્માલખાન, ડેરા-ગાજીખાન, મિટનકોટ, શિકારપુર, સકકર, બકકર, રોહરી,

૧૮] પહેલી ચાપીના “ડિક્શન શિક્ષક” બે આના.

હૈદરાબાદ, મિયાની, કોટ્ટી, ઠૂંકા, કરાંચી, શાહબંદર.
ગંગા-ખદીનાથ, હરદાર, મીરત, કનોજ, કાનપુર,
અલહાબાદ, મીરજાપુર, કાશી, ગાજીપુર, પટણા,
મોંગીર, ભાગલપુર, રાજમહાલ. મુર્શીદાબાદ.

બ્રહ્મપુત્રા-તેજપુર, ગોહાતી, ઢાકા,
નર્મદા-જખલપોર, હુસેંગાબાદ, ચ. દોદ, ભરૂચ
તાપી-ખરહાનપુર, ધલીયપુર ભુસાવળ, સુરત, રાંદેર.
મહા-સંબલપુર, કંટક, જગન્નાથપુરી.

ગોદાવરી-નાશિક, પેઠણ રાજમહેન્દ્રી, યાનાન.

કૃષ્ણા-સાંગલી, મીરજ, જમખંડી, મહલીપટ્ટણ.

કાવેરી-શ્રીરંગપટ્ટણ, ત્રિચિનોપટ્ટી, તાંકવીબાર.

હિરાવદી-પ્રોમ, રંગુન.

જમના-સ્થાનેશ્વર, દિલ્હી, મથુરા, આગ્રા, ધટાવા,
કાલ્પી ને અલહાબાદ.

સતલજ-(ધારા) હુધઆના, ફિરોજપુર ને ભાવલપુર.

ગોગરા-(સરયુ)-અયોધ્યા.

સ. ૩૩) હિંદમાં આવેલી પવિત્ર નદીઓ લખો.

જ. ૩૩) ગંગા, જમના ગોદાવરી, નર્મદા, તાપી, કૃષ્ણા, સરસ્વતી.

સ. ૩૪) કઈ કઈ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૩૪) સિંધુ, સતલજ જમના, ગંગા, કાવેરી, તુંગભદ્રા, કૃષ્ણા,

સ. ૩૫) કઈ કઈ નદીઓના મુખ આગળ ડેલ્ટા છે ?

જ. ૩૫) બ્રહ્મપુત્રા, સિંધુ, ગંગા હિરાવદી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા ને કાવેરી.

સ. ૩૬) અ. દોઆખ એટલે શું ? જ. પંજાબ એટલે શું ?

બીજી ચોપડીનો “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૧૯

- જ. ૩૬) અ. બે નદીની વચ્ચેનો પ્રદેશ તે દોઆખ, બ. પાંચ નદી વચ્ચેનો પ્રદેશ તે પંજાબ.
- સ. ૩૭) હિંદુસ્તાનમાં ક્યા ક્યા દોઆખ છે ને તે કઈ કઈ નદીની વચ્ચે આવેલા છે ?
- જ. ૩૭) ૧ સિંધસાગર—સિંધુ ને જલમ. જ્યે અથવા જ્યેજ—જલમ ને ચિનાબ. ૩. રચના—ચિનાબ ને રાવી. ખારી—રાવી ને બીઆસ. ૫. જલધર—બીઆસ ને સતલજ. ૬. રોહીલખંડ—ગંગા ને જમના.
- સ. ૩૮) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.
- જ. ૩૮) સિંધુ, જલમ, ચિનાબ, રાવી, બીઆસ સતલજ, ગંગા, જમના, ગોગરા, રાપતી, ગંડકા, કુશી ને બ્રહ્મપુત્રા.
- સ. ૩૯) સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ) માં કઈ કઈ નદીના મૂળ છે ?
- જ. ૩૯) ગોદાવરી, કૃષ્ણા, બીમા. તુંગભદ્રા, કાવેરી.
- સ. ૪૦) ખંગાળી ઉપસાગર, અરબી સમુદ્ર, ખંભાતનો અખાત અને માર્તાબાનના અખાતમાં કઈ કઈ નદીના મુખ પડે છે ?
- જ. ૪૦) ખંગાળી ઉપસાગર—બ્રહ્મપુત્રા, ગંગા, મહા. ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી. અરબી સમુદ્ર—સિંધુ, તાપી ને ભાદર. ખંભાતનો અખાત—સાબરમતી, મહી ને નર્મદા. માર્તાબાનનો અખાત—ધરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.
- સ. ૪૧) ઉત્તરમાંથી નીકળી દક્ષિણમાં મળનારી નદીઓ લખો.
- જ. ૪૧) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ, ધરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.
- સ. ૪૨) પૂર્વમાંથી નીકળી પશ્ચિમમાં જતારી નદીઓ લખો.
- જ. ૪૨) નર્મદા, તાપી ભાદર.

૨૦] ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ વ્યાના.

- સ. ૪૩) પશ્ચિમમાંથી નીકળી પૂર્વમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.
જ. ૪૩) મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી.
- સ. ૪૪) દક્ષિણમાંથી નીકળી ઉત્તરમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.
જ. ૪૪) ચંબલ, સિંધ. બટવા, શોણ.
- સ. ૪૫) અ. જળક્ષેપક પ્રદેશની વ્યાખ્યા લખો. બ. હિંદમાંના જળક્ષેપક પ્રદેશ ગણાવો.
જ. ૪૫) અ. જે ઉચી જગાએથી જીદી જીદી દિશામાં પાણી વહે છે તે ઠેકાણુને (જળક્ષેપક) પ્રદેશ કહે છે. બ. સિંધુનો અને ગંગાનો.
- સ. ૪૬) હિંદના કિનારા લખો.
જ. ૪૬) ૧. પશ્ચિમ દેશનો કિનારો-૨. પૂર્વ કિનારો-એનો દક્ષિણ ભાગ કારોમંડળ નામના જીના શહેર પરથી કારોમંડળ કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. ૩. પશ્ચિમ કિનારો-એનો દક્ષિણ ભાગ ગોવાના દક્ષિણેથી કન્યાકુમારી જૂશિર સુધીનો મલબાર કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કિનારાની લંબાઈ ચાર હજાર માઈલ છે.
- સ. ૪૭) કારોમંડળ કિનારે આવેલાં બંદરો ગણાવો.
જ. ૪૭) મહલીપટ્ટણ, મદ્રાસ, પોંડિચરી, કારીકલ, નેગાપટ્ટણ અને પુત્તિકોરીન.
- સ. ૪૮) મલબાર કાંઠે આવેલાં બંદરો ગણાવો.
જ. ૪૮) કોરવાર, કુમટે, હેનાવર. મેંગલુર, કાનાનોર, માહી, કાલીકટ, કોચીન અને ત્રિવેંદ્ર.
- સ. ૪૯) હિંદુસ્તાનની જૂશિરો લખો.
જ. ૪૯) કરાંચી પાસે-માઝ. દારકા પાસે-જગતપોઈટ. ગોવા

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૨૨

પાસે-કેમારામાસ. હિંદુસ્તાનની છેક દક્ષિણે-કન્યાકુમારી.

ઓરિસા કિનારે-પાલમાયરા. બ્રહ્મદેશની પશ્ચિમે-નિગ્રેસ.

સ. ૫૦) હિંદમાં આવેલા સમુદ્ર, અખાત તથા ઉપસાગર ગણાવો.

જ. ૫૦) સમુદ્ર-અરબી એ હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમમાં; અખાત-કચ્છનો ને અંબાતનો મુંબઇ ઇલાકામાં; મનારનો હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; માર્તાબાનનો-બ્રહ્મદેશની દક્ષિણે. ઉપસાગર-બંગાળી પૂર્વમાં મદ્રાસ ઇલાકા ને બ્રહ્મદેશની વચ્ચે.

સ. ૫૧) અ. સામુદ્રધુનીની વ્યાખ્યા આપો. બ. હિંદમાં કયું સામુદ્ર-ધુની છે ને તે ક્યાં આવી.

જ. ૫૧) અ. પાણીના એ મોટા ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ. બ. પાક (પાલ્ક) એ હિંદુસ્તાન અને લાંબાની વચ્ચે મનારના અખાત ને બંગાળી ઉપસાગરને જોડે છે.

સ. ૫૨) હિંદના બેટો લખો.

જ. ૫૨) લક્ષદ્વીપ અને માલદ્વીપ-હિંદી મહાસાગરમાં પશ્ચિમ કિનારા પર; સિલોન (લંકા)-હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; રામેશ્વર-હિંદુસ્તાન અને સિલોનની વચ્ચે અંદામાન ને નિકોબાર-પૂર્વ તરફ બંગાળી ઉપસાગરમાં; મેગુધદ્વીપો-અંદામાન ને ટિનાસરીમની વચ્ચે.

સ. ૫૩) હિંદમાં દ્વીપકલ્પ કયા કયા છે ?

જ. ૫૩) કાઠિઆવાડ ને દક્ષિણ હિંદુસ્તાન. હિંદુસ્તાન એ પણ દ્વીપકલ્પ છે.

સ. ૫૪) હિંદનાં સરોવર ગણાવો, અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૫૪) પાલ્લી, માન, રાવણહુદ-હિમાલય પર્વતમાં મીઠા પાણીનાં. વુલર-કાશ્મીરમાં સાંબર-રજપુતસ્તાનમાં ખારો

૨૨] પાંચમી ચોપડીના “ડિક્શન શિક્ષક” ચાર આના.

પાણીનું. મંચર-સિંધમાં. હુનાર-વરાહ પ્રાંતમાં ખાર
પાણીનું. ચીલકા ને પુલીકટ-મદ્રાસ ઇલાકામાં ખાર
પાણીનાં. કોલર-ગોદાવરી ને કૃષ્ણાના મુખની વચ્ચે હિંદુ-
સ્તાનમાં મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર છે.

સ. ૫૫) હિંદના કયા કય. ભાગમાં કયાં કયાં પવિત્ર સ્થળો (જગત્રાનાં
ઠેકાણાં) આવ્યા તે લખો.

જ. ૫૫) મુંબઈ ઇલાકામાં-દ્વારકા, પ્રભાસપાટણ, અંબાજી, સિદ્ધપુર,
ગીરનાર. શેત્રુંજી, ઝકાર, ચાંદોદ, બહુધાન, નાશિક, પંઢરપુર,
ગોકર્ણ. મદ્રાસ ઇલાકામાં-શ્રીરંગમ, છેક દક્ષિણમાં રામેશ્વર.
બહારમાં-ગયા. ઓરિસામાં-જગન્નાથપુરી. છોટાનાગ-
પુરમાં-પારસનાથ (જૈન લોકનું) સંયુક્તપ્રાંતોમાં-હરદ્વાર
બદ્રીનાથ, અલકાબાદ (પ્રયાગ), કાશી (બનારસ),
મથુરા, વૃંદાવન. પંજાબમાં-અમૃતસર શીખ લોકનું.
અજમેરમાં-અજમેર મુસલમાનનું. રજપુતાના એજ-
ન્સમાં-આણ, શ્રીનાથજી, પુષ્કરજી એકલિંગજી.

સ. ૫૬) જૈનનાં, પારસીનાં, મુસલમાનનાં ને શીખ લોકોનાં જગત્રાનાં
સ્થળ લખો.

જ. ૫૬) જૈનનાં-આણ, ગીરનાર, પાલિતાણા ને પારસનાથ,
પારસીનું-ઉદવાણ. મુસલમાનનાં-પેટલાદ, વીરપુર, ને
અજમેર, શીખનું-અમૃતસર.

સ. ૫૭) ચારે દિશામાં આવેલાં જગત્રાનાં સ્થળ લખો.

જ. ૫૭) ઉત્તરમાં-હરદ્વાર. પૂર્વમાં-જગન્નાથપુરી (પુરી).
દક્ષિણમાં-રામેશ્વર. પશ્ચિમમાં-દ્વારકા.

સ. ૫૮) હિંદમાંનાં રણક્ષેત્રો (લડાઈનાં સ્થળો) લખો.

જ. ૫૮) મુંબઈ ઇલાકામાં—સોમનાથ પાટણ, અમદાવાદ, વડોદરા, અહમદનગર, ખર્ડા, ખડકી તાલીકોટ, મદ્રાસ ઇલાકામાં—અંબુર, આર્ણી, વાંદીવાશ, આર્કટ, પોલિલોર, પોતેનોવા. બંગાળમાં—બરાકપોર, પ્લાસી. બિહારમાં—બકસર. પંજાબમાં—પાણીપત, સ્થાનેશ્વર, કુરુક્ષેત્ર, અલિવાલ, સેઆહિન, દિરાજશહેર, મુઝ્કી, ગુજરાત, ચિલીઅનવાળા. નિઝામના રાજ્યમાં—આસાઇ. મહેસુરમાં—શ્રીરંગપટ્ટણ

સ. ૫૯) હિંદમાં આવેલી લશ્કરની જાવણીઓ લખો.

જ. ૫૯) મુંબઈ ઇલાકામાં—જેઠાબાબાદ, કરાંચી, બૂજ, રાજકોટ, વઢવાણ, અમદાવાદ, ડીસા, વડોદરા, નસીરાબાદ, ખડકી, અહમદનગર. સતારા, ખેલગામ, મુંબઈ. મદ્રાસ ઇલાકામાં—મદ્રાસ, બક્ષારી, ત્રિચિનાપલી. બંગાળમાં—કલકત્તા, બરાકપોર. અયોધ્યામાં—ફૈઝાબાદ. આગ્રા પ્રાંતમાં—કાનપુર, અલાહાબાદ, મીરત. પંજાબમાં—મિયાનમીર, અંબાલા, દિલ્હી, મુલતાન, રવળપીંડી ને શિયાળકોટ. વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત—પેશાવર, બલુચિસ્તાનમાં—કવેટા. મહેસુરમાં—ખાંડલોર. મધ્યપ્રાંત ને વરાડમાં—કામટી, સાગર. મધ્ય હિંદ એજન્સિમાં—મહુ, નીમચ. નિઝામના રાજ્યમાં—સીકંદરાબાદ ને બોલારામ.

સ. ૬૦) હિંદની આબોહવા લખો.

જ. ૬૦) ત્રાવણકોર, મલબાર અને બ્રહ્મદેશના કિનારાપર—બેન્ગાળી અને શિઆળા તથા ઉનાળાની ગરમીમાં બહુ

૨૪] પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના.

ફેર નહિ એવી. પંજાબ અને સિંધમાં—સુકી અને શિઆળામાં ધણી ઠંડી તથા ઉનાળામાં ધણી ગરમી એવી. આસામના ઉંચા ડુંગરો તથા કારવારના કિનારા પાસેના ડુંગરો પર-વધારે વરસાદવાળી હવા.

સ. ૬૧) હિંદની હવા અને તેની લોકપર શું અસર થએલી છે ?

જ. ૬૧) (૧) ઉત્તર ગુજરાત, સિંધ અને રજપુતસ્થાનમાં ટાઢ ને તાપ વધારે પડે છે તથા હવા સુકી છે, તેથી ત્યાંના લોકો કઢાવર ને મજબુત છે. (૨) દક્ષિણ ગુજરાતમાં ટાઢ ને તાપ મધ્યમસર પડે છે, તથા જમીન ફળદ્રુપ છે, તેથી ત્યાંના લોકો પાતળા, મધ્યમ કદના, ચાલાક ને મોજલા છે. (૩) પશ્ચિમ ઘાટમાં વરસાદ વધારે પડે છે તથા જમીન ભેજવાળી ને કાંકરીવાળી છે, તેથી ત્યાંના લોકો ઠીંગણા. ઉઘોગી ને કરકસરીઆ છે. (૪) મદ્રાસ ઇલાકામાં ટાઢ ઓછી ને તાપ વધારે પડે છે, અને જમીનમાં કસ ઠીક છે. તેથી ત્યાંના લોકોનો રંગ કાળો, શરીરે ઉંચા તથા જોરાવર નથી અને ઓછા ઉઘોગી છે. (૫) ખંગાળ ઇલાકો ખુબુ રસાળ, ગરમ ને ભેજવાળો છે, અને ડુંગરો નથી તેથી ત્યાંના લોકો કમજોર પાણુ બુદ્ધિ-શાળી છે. (૬) મધ્ય હિન્દ એજન્સિ ને પંજાબ-ખંગાળા જેટલા રસાળ નથી તેમજ અહીં મોટા ડુંગરો છે, અને તાપ તથા ટાઢ વધારે પડે છે, તેથી અહીંના લોકો ઉંચા જમરા, શૂરા ને ઉઘોગી છે. (૭) કાંઠા પરના લોકો સાદુસિક ને મહેનતુ છે.

બીજા ધોરણનો “ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” બે આના. [૨૫]

સ. ૬૨) કોઈપણ પ્રદેશની હવા કેવી છે તે જાણવા માટે કયા ચાર કારણો ધ્યાનમાં રાખવાં ?

જ. ૬૨) (૧) વિષુવૃત્તથી જેમ જેમ ઉત્તરે અથવા દક્ષિણે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૨) સમુદ્રની સપાટીથી જેમ ઉંચે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૩) દેશના માંહેલા ભાગ કરતાં સમુદ્ર કિનારાના પ્રદેશમાં ગરમી ઓછી. (૪) વરસાદને લીધે તાપ અને ટાઢના પ્રમાણમાં પણ ફેર પડે છે.

સ. ૬૩) હિંદમાં ક્યાં ક્યાં વરસાદ વધારે પડે છે ?

જ. ૬૩) રત્નાગિરિ, કારવાર, પીંપળનેર, મહાબળેશ્વર ને મુંબઈમાં વરસાદ વધારે પડે છે. મહાબળેશ્વરમાં સરાસરી ૨૫૦ ઇંચ વરસાદ પડે છે. સૌથી વધુ વરસાદ આસામમાં આવેલા ચેરાપુંજમાં સરાસરી ૫૨૫ ઇંચ પડે છે એટલે વરસાદ દુનિયાના કોઈપણ ભાગમાં પડતો નથી. મદ્રાસના કિનારા પર, મધ્ય હિંદુસ્તાન, પંજાબ અને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં શિયાળામાં થોડો વરસાદ પડે છે.

સ. ૬૩) હિંદમાં વરસાદ ક્યાં બહુજ ઓછો પડે છે ?

જ. ૬૪) ૧. થરનું રણ ને તેની આબુઆબુના પંજાબ ને સિંધમાં;
૨. રજપુતાનાના મુલકમાં.

સ. ૬૫) હિંદમાં સૌથી ઓછો અને વધારેમાં વધારે વરસાદ ક્યાં પડે છે ?

જ. ૬૫) સૌથી ઓછો વરસાદ હિંદના પશ્ચિમ ભાગમાં એટલે સિંધમાં. અને સૌથી વધુ વરસાદ પૂર્વ ભાગમાં એટલે આસામમાં.

સ. ૬૬) હિંદની મુખ્ય પેદાશ ગણાવો.

જ. ૬૬) અનાજ, તેલીબીયાં, રેસા, રંગ ને ઔષધી.

૨૬] ત્રીજા ધોરણનો “ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” અઢી વ્યાના.

સ. ૬૭) હિંદના જુદા જુદા ભાગમાં ખેતીની કઈ કઈ પેદાશ થાય છે ?

જ. ૬૭) ચોખ્ખા-નદીના મુખ આગળના ત્રિકોણાકાર પ્રદેશ (ડેલ્ટા)માં, બંગાળામાં અને બ્રહ્મદેશમાં દરીઆ કિનારે. ઘઉં-પંજાબ, મધ્ય પ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાતમાં. અળસી-મધ્ય પ્રાંતો, મુંબઈ ધલાકો ને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં. તલ-ગુજરાત મદ્રાસ ધલાકો, બંગાળા ને બ્રહ્મદેશમાં. રૂ-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાહ, સિંધ ને નિઝામના રાજ્યમાં. ચા-આસામ, ઉત્તર બંગાળા, પંજાબ ને નીલગિરિમાં. ઘુંદ-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં નીલગિરિ પર. અડીણુ-બહાર ને માળવામાં.

સ. ૬૮) હિંદમાં સાગ, નાગિએરી, તાડ સાલ, દેવદાર, સુખડ અને ઇંડિઆ રબર ક્યાં થાય છે ?

જ. ૬૮) સાગ-કોંકણ, અંદામાન તથા બ્રહ્મદેશમાં. નાગિએરી ને તાડ-કોંકણ, લક્ષદ્વીપ તથા નિકોબારમાં. સાલ-હિમાલયની તળેટીમાં છોટાનાગપુર અને મધ્યપ્રાંતોના જંગલમાં. દેવદાર-હિમાલયના વાયવ્ય ભાગમાં. સુખડ-મૈસુરમાં, ઇંડિઆ રબર-બ્રહ્મદેશ તથા આસામમાં.

સ. ૬૯) હિંદમાં કઈ કઈ ખનીજ પેદાશ થાય છે અને તે ક્યાં થાય છે તે લખો.

જ. ૬૯) કાચલા-બંગાળા, આસામ, મધ્યપ્રાંત ને મદ્રાસમાં સૌથી વધારે બંગાળામાંથી નીકળે છે. લોખંડ-આખા હિંદુસ્તાનમાં. કેરોસીન-બ્રહ્મદેશની ધરાવદી નદીની ખીણમાં. મીઠું-પંજાબમાં (સોલ્ટ રેંજ) મીઠા ડુંગર, ઓરીસા ને સાબર સરોવરમાં. કલાઈ-બ્રહ્મદેશના દિનાસરીમ પ્રાંતમાં.

૨૭] થોથા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

સોલુ-મહેસુરમાં કાલારની ખાણમાં. તાંબુ અને સીસું-
બંગાળામાં. હીરા-ગોવળકોંડા ને મધ્યહિંદ એન્જિનિસમાં અર્થ,
તહેરી ને પત્તામાં. માણુક ઉપલા અલ્લદેશમાં. અખરખ-
છોટાનાગપુર ને બહારમાં, પ્લમ્બેગો-મદ્રાસ ઇલાકાના
ત્રાવણકોરમાં. મેંગેનીઝ-મદ્રાસ ઇલાકામાં ને પંચમહાલમાં.

સ. ૭૦) બીન ક્યાં ક્યાં થાય છે ?

જ. ૭૦) કાશ્મીર, પંજાબ અને રજપુતસ્તાનમાં.

સ. ૭૧) સિંહ, જંગલી ગધેડાં, ગેંડા, ઘેટાં, કસ્તુરી, મૃગ, હાથી,
સાપ, રેશમના કીડા ક્યાં થાય છે ?

જ. ૭૧) સિંહ-કાઠિઆવાડના ગીરના જંગલમાં જંગલી ગધેડા-
સિંધમાં. ગેંડા-બંગાળા, આસામ અને અલ્લદેશમાં. ઘેટાં-
કાશ્મીર, પંજાબ ને રજપુતસ્તાનમાં. કસ્તુરી મૃગ-હિમાલયમાં
સાપ-દક્ષિણ હિંદના જંગલમાં. રેશમના કીડા-બંગાળા,
પંજાબમાં. હાથી-અલ્લદેશ, આસામ અને મહેસુરમાં.

સ. ૭૨) હિંદના મુખ્ય ધંધાઓ ગણાવો.

જ. ૭૨) મુખ્ય ધંધો (૧) ખેતીનો (૨) રેશમી તથા સુતરાઉ કાપડ
વણવાનો. (૩) કારીગરીનો. (૪) નોકરી. (૫) મજૂરી.

સ. ૭૩) હિંદમાં શેની શેની મીલો છે અને તે ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૭૩) શણુની-બંગાળમાં. રેશમની-બંગાળા ને પંજાબમાં.

સુતરાઉ કાપડની-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાડ,
સિંધ ને પંજાબમાં. ચોખાની-બંગાળા, અલ્લદેશ ને કાકણમાં.

સ. ૭૪) હિંદનો વેપાર ક્યા ક્યા દેશો જોડે ચાલે છે ?

૨૮] પાંચમા ધોરણનો ‘‘મુખ્યગણિત શિક્ષક’’ ૪ આના.

જ. ૭૪) દરીઆ માર્ગે-ઇંગ્લાંડ, જર્મની, ચીન, અમેરિકા, ફ્રાન્સ, જાપાન ને મોરીસ. જમીન માર્ગે-હિંદુસ્તાનની સરહદ પરના પ્રાંતો જોડે (અફઘાનિસ્તાન, બલુચિસ્તાન, નેપાળ વગેરે)

સ. ૭૫) હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નિકાસ લખો.

જ. ૭૫) ૩ ચોખા, શણ, તેલીમીયાં, ધઉ, ઘી, લાખ, ઊન, યુદ્ધ ગળી ને અશીળુ.

સ. ૭૬) હિંદમાં પરદેશથી કયો કયો માલ આવે છે ?

જ. ૭૬) સુતરાઉ કાપડ ને સુતર, ખાંડ, સાંચાકામ, ગરમ કાપડ, ધાતુ ને લોખંડનો સામાન, દારૂ, રેશમી કાપડ, રેલ્વેનો સામાન, કાચ, રંગ, રેશમ ને કાગળ.

સ. ૭૭) હિંદના મુખ્ય છ બંદરો અનુક્રમે ગણાવો.

જ. ૭૭) કલકત્તા, મુંબઈ. રંગુન મદ્રાસ, કરાંચી ચિંતેગાંવ.

સ. ૭૮) હિંદમાંની મુખ્ય રેલ્વે અને તે ક્યાંથી ક્યાં જાય છે તે લખો.

જ. ૭૮) (૧) બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલ્વે-મુંબઈથી દિલ્હી મુધી જાય છે, એની બીજી શાખાઓ રજપુતાના તથા કાશિઆવાડમાં જાય છે. (૨) જી. આઇ. પી. રેલ્વે-એની બે શાખા છે, એક મુંબઈથી ઉત્તર હિંદુસ્તાન તરફ પેશાવર અને કલકત્તા જાય છે. બીજી શાખા મુંબઈથી દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં આર્કોનમ મુધી જાય છે (૩) નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે-કરાંચીથી કવેરા અને કરાંચીથી લાહોર જાય છે. (૪) ઈસ્ટ ઇન્ડિઆ રેલ્વે-કલકત્તાથી દિલ્હી ને જમ્મુતપુર જાય છે. (૫) આસામ રેલ્વે-આસામ પૂર્વ બંગાળમાં. (૬) બંગાળ નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે-બંગાળા ને મધ્ય પ્રાંતોમાં.

(૭) આઉથ રોહીલ ખંડ રેલ્વે-આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોમાં, (૮) અંગાળ નાગપુર રેલ્વે-એની બે શાખા છે, એક નાગપુર ને બીજી વિજગાપદ્મ જાય છે. (૯) મદ્રાસ રેલ્વે-મદ્રાસથી કલકત્તા અને મદ્રાસથી કાલીકટ. (૧૦) સર્ધન મરાઠા રેલ્વે-પુનાથી પાંગલોર ને બેજવાડ સુધી. (૧૧) સાઉથ ઇન્ડિયા રેલ્વે-છેક દક્ષિણમાં તુતિ-કારીન સુધી જાય છે. (૧૨) અર્મા રેલ્વે-રંગુનથી નીકળી બ્રહ્મદેશમાં જાય છે.

સ. ૭૯) મુંબઈથી પેશાવર જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૭૯) કલ્યાણ, ઇગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, ભોપાળ, ઝાંસી, આગ્રા, દિલ્હી, અંબાલા, અમૃતસર, લાહોર, પેશાવર.

સ. ૮૦) મુંબઈથી નાગપુરને રસ્તે કલકત્તા જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૦) કલ્યાણ, ઇગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, નાગપુર, રાયપુર, વિલાસપુર, કલકત્તા.

સ. ૮૧) મુંબઈથી મદ્રાસ જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૧) કલ્યાણ પુના ઘોંડ હોતગી, રાયચુર, ગુત્તી, આર્કોનમ, મદ્રાસ.

સ. ૮૨) મુંબઈથી સુરત થઈ દિલ્હી જતાં જે મોટાં સ્ટેશનો આવે તે ગણાવો.

જ. ૮૨) સુરત, વડોદરા, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, કોટા, ભરતપુર, મથુરા, ને દિલ્હી.

સ. ૮૩) મુંબઈથી કરાચી જતાં ક્યાં ક્યાં ગાડી બદલવી પડે ?

જ. ૮૩) અમદાવાદ, મારવાડ, હૈદરાબાદ.

૩૦] હિંદુસ્તાનની સાં જૂગાળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

સ. ૮૪) હિંદમાં મોટામાં મોટી રેલ્વે કઈ છે તે ક્યા ક્યા મોટા શહેરો.

આગળ ક્રમને જમ છે ?

જ. ૮૪) નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે. કરાંચી, પેશાવર, લાહોર.

સ. ૮૫) કઈ કઈ નદીઓમાં વહાણ ચાલે છે ?

જ. ૮૫) સિંધુ ગંગા, અલ્મપુત્રા ને ધરાવહી.

સ. ૮૬) હિંદમાં વસ્તી કેટલા માણસની છે ?

જ. ૮૬) સાડીએકત્રીસ કરોડ માણસની એટલે આખા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની વસ્તીનો પોણા ભાગ, પૃથ્વીની આખી વસ્તીનો છટોભાગ અને મુંબઈ ઇલાકાથી આઠ ગણી છે.

સ. ૮૭) હિંદમાં ધાડી વસ્તી ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૮૭) (૧) ગંગા ને અલ્મપુત્રાના પ્રદેશમાં. (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં.
(૩) કિનારાપરના પ્રદેશમાં

સ. ૮૮) હિંદમાં થોડી વસ્તી ક્યા ક્યાં છે ?

જ. ૮૮) (૧) મધ્ય હિંદુસ્તાનના હુંગરોમાં. (૨) રજપુતસ્તાનના પશ્ચિમ ભાગમાં.

સ. ૮૯) હિંદમાં કઈ કઈ મુખ્ય જાતો વસે છે અને તે ક્યાં વસે છે તે, તથા તેમની વસ્તીઓ લખો.

જ. ૮૯) ૧. કોસોરીઓના હોટાનાગપુર અને મધ્ય પ્રાંતમાં. ૨. દ્રાવિડો-(૬૪૦ લાખ) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં. ૩. આર્ય-ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં ૪. મોંગોલ-(૯૫ લાખ) અલ્મદેશ ને હિમાલયના ટિબેટ તરફના ભાગમાં. ૫. મુસલમાન-(૬૩૦ લાખ) આખા હિંદમાં. ૬. પારસી-(એક લાખ) મુંબઈ ઇલાકાના પશ્ચિમ ભાગમાં. ૭. ચાહુદી-કોકણમાં. ખ્રિસ્તી-(ત્રીસ લાખ) મદ્રાસ ઇલાકામાં.

ગુજરાતની સાઠ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૩૩]

સ. ૯૦) હિંદુસ્તાનમાં પચાસ હજાર કરતાં વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો કેટલાં છે ? અને તે ઉપરથી શું અનુમાન થાય છે ?

જ. ૯૦) ૭૫ શહેરો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે વસ્તીનો ધણો ભાગ ખેતી પર ગુજરાત ચલાવે છે,

સ. ૯૧) હિંદમાં કઇ કઇ ભાષા બોલાય છે ?

જ. ૯૧) અંગ્રાણી, ઉર્દી, હિંદી, પંજાબી, મરાઠી, ગુજરાતી, સિંધી હિંદુસ્તાની અથવા ઉર્દુ, દ્રાવિડી, (તામીલ, તેલુગુ, મલાયલમ કાનડી) ગોંડ, અલી અંગ્રેજી.

સ. ૯૨) હિંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધર્મો ને તે માનનારની સંખ્યા લખો.

જ. ૯૨) હિંદુધર્મ-૨૨ કરોડ. મુસલમાનીધર્મ-૬ કરોડ ત્રીસ લાખ. બૌદ્ધધર્મ-૯૫ લાખ. જૈનધર્મ-૧૩ લાખ. શીખધર્મ-૨૨ લાખ. ખ્રિસ્તધર્મ ૩૦ લાખ. જરથોસ્તીધર્મ-૧ લાખ

સ. ૯૩) હિંદમાં ચાલતા હુન્નર ગણાવો.

જ. ૯૩) શેનરંજ; કીનખાખ; સોનેરી ને રૂપેરી કસમતું કામ; સોના, રૂપા, હાથોદાંત ને સુખડતું કાતર કામ; મલમલ; જાલીરના દાગીના.

સ. ૯૪) હિંદમાં કાયલાની ખાણો કેટલી છે. અને ક્યાં ક્યાં છે. ?

જ. ૯૪) ૧૧૪ કાયલાની ખાણો છે. ને તે અંગાળા, આસામ મધ્યપ્રાંતો, મદ્રાસ મલાકામાં છે સાંથી વધુ ૧૦૫ ખાણો અંગાળામાં છે.

પાંચમી ચોપડીનો "ડિક્ટેશનશિક્ષક" ચાર આના.
પાંચમા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" ચાર આના.

સ. ૯૫) અ. શણની મીતો ક્યા ધંધાકામાં છે અને કેટલી છે? જ. કાપડની મીતો ક્યાં છે અને કેટલી છે?

જ. ૯૫) અ. બગાળા ધંધાકામાં ૩૪. જ. મુંબઈમાં તથા ગુજરાતમાં ૨૦૦

સ. ૯૬) હિંદુસ્તાનની રાજ્ય વ્યવસ્થા લખો.

જ. ૯૬) કમિશનરના ઉપરી ગવર્નર સાહેબ છે. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ૯ ગવર્નરો, અને ૬ આફ્રિકા કમિશનરો છે, એ બધાના ઉપરી અધિકારી વાર્થસરૉય એટલે શહેનશાહના પ્રતિનિધિ છે, એમની નીમણુક શહેનશાહ કરે છે, અને તે ધણું કરી પાંચ વરસ સુધીની હોય છે, એમને રાજકાજમાં મદદ કરવા બે મંડળો છે. એક દેશનો કારભાર કરનાર એમાં ૧૪૩ સભાસદ હોય છે તેમાં ૧૦૪ ચુંટી કઢાયલા હોય છે. અને બીજું કાયદા બાંધનાર. એમાં ૬૦ સભાસદ હોય છે. કારભાર ચલાવનાર મંડળમાં વાર્થસરૉયને અને હિંદનો સેનાપતિ, તથા બીજા સભાસદો હોય છે. એ મંડળ હિંદી સરકારને નામે એળખાય છે, વાર્થસરૉયને મદદ કરનારી સભામાંના દરેક સભાસદ જુદા જુદા ખાતા જેવા કે કાયદા બાંધનાર, ઉપજ ખરચનો હિસાબ રાખનાર, દેશનો બંદોબસ્ત રાખનાર, લશ્કરી ખાતું, વગેરે પર દેખરેખ રાખે છે, પરરાજ્યો અને હિંદુસ્તાનનાં મોટાં દેશી રાજ્યોને લગતાં કામો પર વાર્થસરૉય પડે દેખરેખ રાખે છે. દરેક ખાતાનું કામ ચલાવવાને એક સેક્રેટરી એટલે કારભારી નીમેલો હોય છે, તે તે ખાતાના ઉપરી સભાસદના હુકમમાં રહી કામ કરે છે.

સ. ૯૭) ગવર્નરોને મદદ કરનારી કઈ કઈ સભા હોય છે?

જ. ૯૭) (૧) કારભાર ચલાવનારી. (૨) કાયદા બાંધનારી.

- સ. ૯૮) મર્નરને મદદ કરવાને કોણ કોણ હોય છે ?
- જ. ૯૮) એકઝીક્યુટીવ સલાસદો અને દેશી પ્રધાનો.
- સ. ૯૯) ચાંદ્ર કમિશનરોને કબ સત્તા નથી ?
- જ. ૯૯) પોતાના પ્રાંત માટે કાયદા બાંધવાની સત્તા નથી.
- સ. ૧૦૦) હિંદી સરકાર કોની સત્તા નીચે છે ?
- જ. ૧૦૦) હિંદી પ્રધાનની.
- સ. ૧૦૧) શહેનશાહના પ્રધાનને હસ્તક ક્યાં ક્યાં કમો છે ?
- જ. ૧૦૧) હિંદુસ્તાનની ઉપજનો ખરચ કરવો, લગાઇ કરવાનો હુકમ કરવો. વાઇસરોય, ગવર્નરો અને હાઇકોર્ટના જડ્જો વગેરે મોટા પગારના અમલદારોની નીમણૂક કરાવવી. અને હિંદુસ્તાનમાં કરેલા કાયદાને માટે શહેનશાહની મંજૂરી મેળવવી.
- સ. ૧૦૨) શહેનશાહના પ્રધાનને શું કહે છે ? અને હાલના હિંદી પ્રધાનનું નામ શું ? જ. ૧૦૨) હિંદનો વજીર લોર્ડ બેન.
- સ. ૧૦૩) હિંદના વજીરની કચેરી ક્યાં છે અને એ કચેરી શા નામથી ઓળખાય છે ?
- જ. ૧૦૩) લંડન શહેરમાં છે. એ કચેરીને ઇંડીઆ ઓફિસ કહે છે.
- સ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને સલા હોય છે કે નહિ ?
- જ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને મદદ કરનાર એક સલા હોય છે.
- સ. ૧૦૫) મુંબઈ, મદ્રાસ અને બંગાળા ઇલાકાના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો છે ?
- જ. ૧૦૫) મુંબઈ ઇલાકાના ગવર્નર-કચ્છ અને દોલહાપુર.
મદ્રાસ ઇલાકાના ગવર્નર-ત્રાવણકોર, કોચીન અને પુદુકોટા.
બંગાળા ઇલાકાના ગવર્નર-કુચબિહાર અને દીપેરા.

૩૪] ત્રીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.

સ. ૧૦૧) ક્યા ક્યા ગવર્નરો તથા આફ કમિશનરની દેખરેખ નીચે ક્યાં ક્યાં દેશીરાજ્યો છે ?

જ. ૧૦૧) બહાર, ઓરિસાને છોટા નાગપુરના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે—સિકીમ.

આઝા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે—રામપુર ને ગઢવાલ.

પંજાબ પ્રાંતના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે—ભાવલપુર, પતિઆળા, ઝીંદ, નભા, કપુરથલા, ફરીદકોટ અને મુદી. આસામના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે—મણિપુર.

મધ્યપ્રાંત ને વરાડના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે—ખસ્તર.

સ. ૧૦૭) હિંદમાં રજપુતોનું રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૭) મેવાડ (ઉદેપુર), મારવાડ (જેઠપુર), જયપુર, બુંદી, વિક્રનેર, કોટા, કિરોલી, કિશનગઢ, જસલમેર, અલવર, શિરોહી, કુંગરપુર, વાંસવાડ, પ્રતાપગઢ ને ઝાલાવાડ એ રજપુતસ્તાન એજન્ટિસમાં છે. કાશ્મીર, મહેસુર, નેપાળ; ગઢવાલ એ અયોધ્યામાં છે.

સ. ૧૦૮) મરેડી રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૮) વડોદરા, જ્વાલિઅર, ઈંદોર, ત્રાવણકોર, કોટલાપુર, સાવંત-વાડી, ને કોચીન.

સ. ૧૦૯) મુસલમાન લોકોનું રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૯) નિગમ, ભોપાળ, ટોંક, રામપુર, ભાવલપુર, ખૈરપુર, જુનાગઢ, પાલણપુર, રાધનપુર, વાડાશિનોર, ખંભાત, મચીન, સાવનુર.

મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના. [૩૫

- સ. ૧૧૦) શીખ રાજ્યો ગણાવો. અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.
- જ. ૧૧૦) પતિઆળા, ઝીંદ, નલા, કપુરથલા, ફરીદકોટ, અને મુદી.
- સ. ૧૧૧) જાટ લોકનાં ને હાસીનાં રાજ્ય લખો.
- જ. ૧૧૧) જાટ લોકનાં-ભરતપુર ને ધોળપુર.
હાસીનાં-જામનાદ ને જામના.
- સ. ૧૧૨) હિંદમાં પ્રખ્યાત કિલ્લા ગણાવો.
- જ. ૧૧૨) ભરતપુર, વાલીઅર, અલાહાબાદ, ચિતોડ, મહેસર, જાંજી, ફોર્ટસેન્ટ જ્યોર્જ, મુંબઈમાં ફોર્ટસેન્ટ દેવીડ, (મદ્રાસમાં) ફોર્ટસેન્ટ વિલિયમ (કલકત્તામાં).
- સ. ૧૧૩) હિંદમાંની મોટામાં મોટી બે નદીઓ લખો.
- જ. ૧૧૩) બ્રહ્મપુત્રા ને સિંધુ.
- સ. ૧૧૪) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની કુલ ઉપજ કેટલી છે? અને તે ક્યા ક્યા ખાતાની કેટકેટલી થાય છે તે લખો.
- જ. ૧૧૪) કુલ ઉપજ ૧૨૯ કરોડ રૂપિયા છે. ઉપજનો ચોથો ભાગ જમીનની મહેસુલથી, ચોથા કરતાં વધારે ભાગ રેલ્વેથી, બાકીની ઉપજ મીઠું, અપીણ, જકાત. આબકારી, પોષ્ટ તથા તાર ખાતાથી થાય છે.
- સ. ૧૧૫) સરકારને હિંદમાં કેટલો ખર્ચ થાય છે અને તે ક્યા ક્યા ખાતામાં થાય છે?
- જ. ૧૧૫) ઉપજનો ચોથો ભાગ લશ્કરી ખાતામાં, ચોથો ભાગ રેલ્વે ખાતામાં, ચોથો સરકારી નોકરોના પગારમાં, અને ચોથો ભાગ ઇરિગેશન પબ્લિક વર્ક્સ, ખાતું. વ્યાજ, અને પોસ્ટ ઓફિસમાં થાય છે?

૩૬] પહેલા ધોરણના “મુખ્યમણિત શિક્ષક” ૧૫૫ આના.

- સ. ૧૧૬) હિંદમાં કુલ લક્ષ્મર કેટલા માણસનું છે ?
- જ. ૧૧૬) મુરોપીઅન અને દેશી લક્ષ્મર મળી કુલ સવા બે લાખ માણસનું છે.
- સ. ૧૧૭) અ. હિંદમાં દેશી રાજાઓનું લક્ષ્મર કેટલા માણસનું છે ?
 જ. રાજા પ્રુશીથી સરકારને મદદ કરતાં [ચેલ્ડીઅર] લક્ષ્મર કેટલા માણસનું છે ?
- જ. ૧૧૭) અ. સત્તર હજાર માણસનું. જ. તેર હજાર માણસનું.
- સ. ૧૧૮) અ. મલબાર કાંઠો કોને કહે છે ? જ. મલબાર કાંઠો આવેલા બંદરો લખો.
- જ. ૧૧૮) અ. ગોવાની દક્ષિણના પશ્ચિમ કિનારાને.
 જ. મેંગલુર, કાનાનુર તાલીચેરી, કાલીકટ, કોચીન.
- સ. ૧૧૯) અ. કોરોમાંડલ કાંઠો કોને કહે છે ?
 જ. કોરોમાંડલ કાંઠો આવેલાં બંદરો ગણાવો.
- જ. ૧૧૯) અ. ગોદાવરીના દક્ષિણના પૂર્વ કિનારાને. જ. વિંગગાપટ્ટણ, કાકણુદ, મહલીપટ્ટણ, મદ્રાસ, નેગાપટ્ટણ, તુતિકોરીન.
- સ. ૧૨૦) હિંદમાં વિશ્વ વિદ્યાલયો (યુનિવર્સિટી) કયા કયા શહેરમાં છે ?
- જ. ૧૨૦) મુંબઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા, લાહોર, આલાહાબાદ અને કાશી.
- સ. ૧૨૧) કઈ કઈ જાતનું જ્ઞાન આપવા મહા વિદ્યાલયો છે ?
- જ. ૧૨૧) હુન્ન-કળાનું, વૈદકનું, ખેતીવાડીનું અને કાયદાનું.
- સ. ૧૨૨) વિધુવત્તની વ્યાખ્યા લખો.
- જ. ૧૨૨) પૃથ્વીના ગોળાના બરાબર બે સરખા ભાગ કરે એવી પૂર્વ પશ્ચિમ જે લીટી દોરેલી છે તે.

બીજા ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના. [૩૭

- સ. ૧૨૩) ધ્રુવ એટલે શું તે સમજાવો. ધ્રુવ કેટલા છે તે ક્યા ક્યા ?
- જ. ૧૨૩) ધ્રુવ-પૃથ્વી ને કલ્પેલી ધરીપર પશ્ચિમથી પૂર્વ તરફ ફરે છે તેનો ઉત્તર દક્ષિણ એકેક છેડો. ધ્રુવ બે છે, ઉત્તર ધ્રુવ અને દક્ષિણ ધ્રુવ.
- સ. ૧૨૪) અક્ષાંશવૃત્ત, અક્ષાંશ, રેખાંશવૃત્ત, અને રેખાંશની વ્યાખ્યા લખો.
- જ. ૧૨૪) અક્ષાંશવૃત્ત-વિષુવવૃત્તની ઉત્તર દક્ષિણમાં સરખે અંતરે ને લીટીઓ દોરેલી હોય છે તે. અક્ષાંશ વિષુવવૃત્તથી ઉત્તર કે દક્ષિણમાં કોઈ પણ ને જગાનું અંતર તે. રેખાંશવૃત્ત-પૃથ્વીના બંને ધ્રુવમાંથી વિષુવવૃત્તને છેદીને ને વર્તુળે બન્ય છે તે. રેખાંશ-મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તની પૂર્વ કે પશ્ચિમમાં કોઈ પણ જગાનું ને અંતર તે.
- સ. ૧૨૫) અક્ષાંશ અને રેખાંશ કેટલી જાતનાં છે તે ક્યાં ક્યાં ?
- જ. ૧૨૫) અક્ષાંશ બે જાતના છે. વિષુવવૃત્તની ઉત્તરના તે ઉત્તર અક્ષાંશ, અને વિષુવવૃત્તની દક્ષિણના તે દક્ષિણ અક્ષાંશ. રેખાંશ બે જાતનાં છે. મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તથી પૂર્વના તે પૂર્વ રેખાંશ અને પશ્ચિમના તે પશ્ચિમ રેખાંશ.
- સ. ૧૨૬) નકશામાં આડી ઉભી લીટીઓ શા માટે દોરેલી છે ?
- જ. ૧૨૬) કોઈ પણ સ્થળની જગા નક્કી કરવા માટે.
- સ. ૧૨૭) હિંદુઓ પહેલું રેખાંશવૃત્ત ક્યાંથી ગણે છે અને અંગ્રેજો ક્યાંથી ગણે છે ?
- જ. ૧૨૭) હિંદુઓ ઉજ્જનથી અને અંગ્રેજો ઇંગ્લાંડમાં આવેલા ગ્રીનિચથી.
- સ. ૧૨૮) હિંદમાં મોટામાં મોટી લક્ષ્મી ક્યાં છે ? જ. પેશાવર.

૩૮] સુરત જિલ્લાના નકશો પાંચ આના.

સ. ૧૨૯) હિંદમાં વહેવારના મુખ્ય રસ્તા ક્યા ક્યા છે ?

જ. ૧૨૯) ૧. મોટી સડકો એટલે બાંધેલા મોટા રસ્તા. ૨. રેલવે.
૩. વહાણુ અને આગબોટનો રસ્તો એટલે દરિઆઈમાર્ગ.

સ. ૧૩૦) હિંદમાં કય કય મોટી સડકો ક્યાંથી નીકળી ક્યાં ક્યાં મોટા શહેરોમાં થઈને જાય છે ?

જ. ૧૩૦) ૧. મુંબઈથી નાશિક ધુળીઆ, ઇંદોર અને જ્વાલીઅરમાં થઈ આગ્રા જવાની. કલકત્તાથી બનારસ (કાશી), લખનૌ, બરેલી, લાહોર થઈ પેશાવર જવાની. ૩. મદ્રાસથી મહલીપટ્ટણ, ગંજમ અને કટક થઈ કલકત્તે જવાની. ૪. પુનાથી સતારા, બેલગામ ધારવાડ, અને બાંગલોર થઈ મદ્રાસ જવાની.

સ. ૧૩૧) મુંબઈથી વઢવાણુ સુધી કય રેલવે જાય છે.

જ. ૧૩૧) બી. બી. એન્ડ સો. આઈ રેલવે.

સ. ૧૩૨) મુંબઈથી હુંકે રસ્તે પેશાવર, દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ કેટલા માઈલ દુર છે, ને ત્યાં જતાં કેટલો વખત લાગે છે તે લખો.

જ. ૧૩૨) મુંબઈથી વડોદર મથુરાને રસ્તે પેશાવર ૧૪૫૦ માઈલ, જાણ કલાક; દિલ્હી ૮૬૫ માઈલ, ૨૬ કલાક; કલકત્તા નાગપુરને રસ્તે ૧૨૨૧ માઈલ, ૪૨ કલાક; અને મદ્રાસ ૭૯૪ માઈલ, ૩૩ કલાક.

સ. ૧૩૩) હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર આવેલાં મુખ્ય બંદરો લખો.

જ. ૧૩૩) કરાચી, માંડવી, પોરબંદર, મુંબઈ, રત્નાગિરિ, ગોવા, કારવાર, માંગલોર અને કોચીન.

બાળપાથીનો “ હિકેશન શિક્ષક ” બે આના. [૩૯]

- સ. ૧૩૪) હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારા પર આવેલાં મુખ્ય બંદરો લખો.
જ. ૧૩૪) નેગાપટ્ટણ, પૌંડીચેરી, મદ્રાસ, મછલીપટ્ટણ, વિજગાપટ્ટણ,
ગોપાળપુર, ગંજમ, કલકત્તા, ચિતેગાંવ, આકિઆબ ને રંગુન.
- સ. ૧૩૫) વાઇસરૉઇની સીધી દેખરેખ નીચેનાં દેશીરાજ્યો લખો.
જ. ૧૩૫) ૧. નિઝમનું રાજ્ય, ૨. મદૈસુરનું રાજ્ય, ૩ ગાયકવાડનું
રાજ્ય, ૪. કાશ્મીરનું રાજ્ય, ૫. રજપુતાના એજન્સિ, ૬.
મધ્યહિંદ એજન્સિ, ૭. બહુચિસ્તાન એજન્સિ, ૮. વાયવ્ય
સરહદ પ્રાંતમાંની એજન્સિ. ૯. પશ્ચિમ હિંદુસ્તાનના રાજ્યોની
એજન્સિ.
- સ. ૧૩૬) હિંદના દરેક ભાગમાં આવેલા મુખ્ય મુખ્ય શહેરો લખો.
જ. ૧૩૬) મુંબઈ ઇલાકામાં—મુંબઈ, અમદાવાદ, પુના, કરાંચી, સુરત.
વડોદરા, કારવાર. મદ્રાસ ઇલાકામાં—મદ્રાસ. કાંચીવરમ,
બલ્હારી, તાંજાવર, નેગાપટ્ટણ, મદુરા ત્રિચિનોપલ્લી, શ્રીરંગમ,
સાલેમ, ઉત્તાકામંડ. કાલીકટ, મેંગલુર, કાનાનુર, તેલેચેરી,
મછલીપટ્ટણ, વિજગાપટ્ટણ, ત્રિવેંદ્ર, આલેપ્પી, અર્નકોલમ.
કુર્ગમાં—મર્કરા. બ્રહ્મદેશમાં—રંગુન, માંડલે, આકિઆબ,
બાસીન, પ્રોમ, લામો. આસામમાં—સિલહટ્ટ, ગોહતી,
ને શિલોંગ. બંગાળમાં—કલકત્તા, ઢાકા, ચિતેગાંવ, સીરંગગંજ
મુશિદાબાદ. બિહારમાં—પટણા, ગયા, ભાગલપુર, મેંગીર,
ઓઢીઆમાં—કટક, જગન્નાથપુરી. આગ્રા પ્રાંતમાં—અલા-
હાબાદ, આગ્રા, કાશી, કાનપુર, ગાજપુર, જાંસી, મથુરા,
મીરત, અલીગઢ, સહરાનપુર, દેહરાદુન, બરેલી. અયોધ્યા
પ્રાંતમાં—લખનૌ, ફૈજાબાદ, અયોધ્યા, રામપુર. પંજાબમાં—

૪૦] પહેલી ચોપાડી “ ડિરેક્શન શિક્ષક ” અહીં આના.

લાહોર, દિલ્હી અમૃતસર, અંબાલા, પાણીપત, મુલતાન,
રાવલપીંડી, સિયાળકોટ. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં-પેશાવર,
ડેરાઈસ્માઇલખાન. બ્રિટિશ બલુચિસ્તાનમાં કવેટા,
અજમેરમાં-અજમેર. મધ્ય પ્રાંતમાં-તાગપુર, જમલપોર
સાગર, બરહાનપુર, રાયપુર, ચંદ, વર્ધા. વરાહમાં-ઈલીઅપુર,
ઉમરાવતી, અકોલા. કાશ્મીરમાં-કાશ્મીર (શ્રીનગર) જમ્મુ,
રજપુતાના એજનિસમાં-જોધપુર, જયપુર, ઉદેપુર,
વિકાનેર, જોસલમીર, ભરતપુર. મધ્યહિંદ એજનિસમાં-
ઈંદોર, મહુ, ભોપાળ, ગ્વાલીઅર, ઉજ્જન. નિઝામના
રાજ્યમાં-હેદ્રાબાદ, ઔરંગાબાદ, સિકંદરાબાદ, ગોવળકોંડા,
ઈલોરા, રાયપુર. મહેસુરમાં-ખાંગલોર, મહેસુર, શ્રીરંગપદ્મણ.
ગાયકવાડી રાજ્યમાં-વડોદરા, નવસારી, પાટણ, ડભોઇ,
સિદ્ધપુર, વડનગર, મહેસાણા, નેપાળમાં-ખટમહું.
હુતાનમાં પુતાખા.

સ. ૧૩૭) હિંદુસ્તાનમાં એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો
અનુક્રમે ગણાવેા.

જ. ૧૩૭) કલકત્તા (૧૨૨૨ હજાર+) મુંબઈ (૯૭૯), મદ્રાસ (૫૧૮),
હેદ્રાબાદ (૫૦૧), રંગુન (૨૯૨). લખનૌ (૨૬૦), દિલ્હી
(૨૩૩), લાહોર (૨૨૯), અમદાવાદ (૨૧૭), કાશી (૨૦૪),
ખાંગલોર (૧૯૯), પૌંડેચેરી (૧૮૫), આગ્રા (૧૮૫),
અલાહાબાદ (૧૭૨), કોલ્મો (૧૫૮), અમૃતસર (૧૫૩),

+ આંકડાઓ હજારની સંખ્યા ખતાવે છે.

બીજી થાપકીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૪૧

કરાંચી (૧૫૨), માંડલે (૧૩૮), જ્યપુર (૧૩૭), પટણા
(૧૩૬), મદુરા (૧૩૪), બરેલી (૧૨૬), શ્રીનગર (૧૨૬),
ત્રિચિનોપલી (૧૨૨), ચીરત (૧૧૬), સુરત (૧૧૪),
ઢાકા (૧૦૬), નાગપુર (૧૦૧), જબલપોર (૧૦૧).

અ. ૧૩૮) હુવર માટે વખણનાં સ્થળો ક્યાં ક્યાં છે અને શા માટે
પ્રખ્યાત છે તે લખો.

જ. ૧૩૮) બહારી-મદ્રાસ ઇલાકામાં રૂના વેપારનું મથક.
ત્રિચિનોપલી-મદ્રાસ ઇલાકામાં જવાહીરના દાગીના ને
ચીરટ. સાલેમ-મદ્રાસ ઇલાકામાં પોલાદનો સામાન.
વિજગાપટ્ટણ-મદ્રાસ ઇલાકામાં શીંગડાની પેટીઓ.
સીલહટ્ટ-આસામ પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર નારંગી. માટે કાચાર-
આસામ પ્રાંતમાં ચાના બગીચા. ઢાકા-બંગાળા ઇલાકામાં
મલમલ. મોંગીર-બહાર પ્રાંતમાં બંદુક ને પિસ્તોલ. સાકચી-
છોટાનાગપુરમાં લોઢાનું કારખાનું. કાનપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં
સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ તથા ચામડાનો સામાન
ગાજપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ. રામપુર-અયોધ્યામાં
ખેસ, દુપદા ને આદર. અમૃતસર-પંજાબમાં ગરમ શાલ
રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ. નાગપુર-મધ્ય પ્રાંતમાં ઘોટી
જોડાં ને સંતરા. બુરહાનપુર-મધ્ય પ્રાંતમાં રેશમી ને
કસબી કાપડ. કાશ્મીર શાલ. જયપુર-રજપુતાના
એજન્સિમાં ચિત્રકામ તથા સંગ્રહસ્થાન. બાંગલોર-
મહેસુરમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ. ચૌરંગાબાદ-નિઝામના
રાજ્યમાં રેશમી કાપડ બેદર-નિઝામના રાજ્યમાં
ખાનદાની, હુક્કા, સોના રૂપાની કાશીગરીવાળા પિત્તળનાં

૪૨] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અઢી આના

વાસણ. જખલપુર-મધ્યપ્રાંતમાં તંબુ ચિતેગાંવ-
ખંભાળામાં વહાણ બાંધવાનું તથા સુતારકામ. શિરોહી-
રજપુતાના એન્જિનિસમાં તરવાર. કાશી આગ્રા પ્રાંતમાં
લોટા ને પીતાંબર. લાહોર-પંજાબમાં શેતરંજી. મથુરા-
આગ્રા પ્રાંતમાં પેંડા. ડુંગરપુર-રજપુતાના એન્જિનિસમાં
મૂર્તિઓ. ખંભાત-ગુજરાતમાં મહી નદીના મુખ આગળ
સુતરફેણીને અકીક કામ. અમદાવાદ-ગુજરાતમાં મરકી,
સુતરાઉ, રેશમી ને કશ્મી કાપડ. મુર્શીદાબાદ-ખંભાળામાં
રેશમી કાપડ ને હાથીદાંતનો સામાન. સુરત-ગુજરાતમાં તાપી
નદીપર બરશી, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ, જરીકામ ને
કસબ. કપડવંજ-ગુજરાતમાં ખેડા જિલ્લામાં કાચ ને
સાપુ. નાશિક-મધ્ય વિભાગમાં ગોદાવરી નદીપર તાંબા
પિત્તળનાં વાસણ. હૈદરાબાદ-સિંધ પ્રાંતમાં સિંધુ નદીપર
સોનેરી ભરત ને શેતરંજી. જામનગર-પ્રાંતિઆવાડમાં કંદુ
સુડી ને બાંધણી. પાટણ-કડી પ્રાંતમાં સરસ્વતી નદીપર
પટોળાં, માટીનાં વાસણ ને સુડી ભુજ-કચ્છ પ્રાંતમાં
કસબી અને રેશમનું ભરતકામ તથા સોના રૂપાના
નકશીનાં વાસણો.

સ. ૧૩૯) વેપારના મથક ગણાવેા, તે કયાં છે અને કયા વેપારને માટે
પ્રખ્યાત છે તે લખો.

જ. ૧૩૯) મદ્રાસ-મદ્રાસ ઇલાકામાં પ્રેશમંડલ કાંકાપર ચામડાં, ખુંદ,
રૂ, ચોખ્ખા, ગળી, તેલીબીયાં, ગરમ મસાલો, ચા, ને તમાકુ
નેગાપટ્ટણ-મદ્રાસ ઇલાકામાં ચોખ્ખા. રંગુન-બ્રહ્મદેશમાં
રંગુન નદીપર ચોખ્ખા અને સાગ. મુલમૈન-બ્રહ્મદેશમાં

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” યોજા એ આના. [૪૩]

સાગ. બામો-બ્રહ્મદેશમાં ચીન સાથેના વેપારનું મથક.
કલકત્તા-બંગાળમાં હુગલી નદીપર શણ, ચા, ચામડા,
અરીણ, ચોખા, તેલીબીયાં, ગળી અને લાખ.
ચિતેગાંવ-બંગાળમાં ચોખા અને સાગ. સીરંગગંજ-
બંગાળમાં શણ. મુર્શિદાબાદ-બંગાળમાં ગંગા નદીપર
રેશમી કાપડ ને ગળી. પટણા-બ્રહ્મ પ્રાંતમાં શોણ. ગોઆ
ને ગંડક નદીના કાંઠા પર અરીણના વેપારનું મથક. કાનપુર-
આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગા નદીપર અનાજ, સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ
તથા ચામડાનો સામાન. ગાજપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ
ને અરીણ. અમૃતસર-પંજાબમાં શાલ, રેશમી અને સુતરાઉ
કાપડ. દિલ્હી-પંજાબમાં જમના નદીપર શેતરંજી ને માટીનાં
વાસણ. પેશાવર-વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં ચોખા. નાગપુર-
મધ્ય પ્રાંતમાં ધોતીબોડા ને સંતરા. જબલપોર—મધ્ય પ્રાંતમાં
ઘઉં ને તંબુ. ખરહાનપુર મધ્યપ્રાંતમાં તાપી નદીપર કસબી
કાપડ. ઉમરાવતી, આકોલા-વરાડ પ્રાંતમાં રૂના વેપારનાં
મથક. લેહુ—કાશ્મીરમાં સિંધુ નદીપર. ચિનાઇ તુર્કસ્તાન
સાથેના વેપારનું મથક. બાંગલોર—મ્હેસુરમાં સુતરાઉ ને
ગરમ કાપડ. ક્રેંચના સંસ્થાનો—(પોંડિચરી, યાનાન,
કારીકલ, માદી અને ચંદ્રનગર)—મગધળી, સુતરાઉ કાપડ
ને ચોખા. ફીરંગીના સંસ્થાનો (દીવ, દમણ, ગોવા)
નાળિયેર, માછલાં, સોપારી. હુતાનનું રાજ્ય—ઉન,
મીણ, કસ્તુરી, ને ટદું. નેપાળનું રાજ્ય—ચોખા અનાજ,
તેલીબીયાં, દોર, શણ ને ચામડા.

—: અધ્યાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં પુસ્તકો :—

બીજા ધોરણની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.
સુધિજ્ઞાનની

બીજા ધોરણ અંગ્રજીભિતનાં મનોચત્ર પાંચ
માટે આના.

—: ૮ ના ગુણોત્તરની સંપૂર્ણ નોંધ સાથે :—

પાંચમા ધોરણનો 'મુખ્યગણિત શિક્ષક' ચાર આના

પાંચમી યોપડીનો 'ડિક્ટેશનશિક્ષક' ચાર આના

મુખ્ય ઇલાકાની } ચાર આના.
બુગાળની }
ગુજરાતની સાં } પ્રશ્નોત્તરમાળા
બુગાળની } ત્રણ આના.

‘ડિક્ટેશન શિક્ષકમાં શું શું છે!!!

૧] પાઠ્યાર અથવા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર. ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો
બાળપેથીથી પાંચમી યોપડી સુધીનો ‘ડિક્ટેશન શિક્ષક’ તૈયાર છે.

મળવાનું ટેકાણું:—

ઈશ્વરલાલ મગનલાલ શાહ, શાહપોર—સુરત.

વિવિધ રસિક પ્રશ્નોત્તર

- સ. ૧) અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો બુનામાં બુનો પ્રાંત કયો ?
- જ. ૧) મદ્રાસ ઇલાકા.
- સ. ૨) ત્રણ બાબુએ દરીઓ હોય એવો અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો કયો પ્રાંત છે ? જ. ૨) મદ્રાસ ઇલાકા.
- સ. ૩) હિંદમાં મોટામાં મોટો ઇલાકા, પ્રાંત, પર્વત, મોટામાં મોટી નદી, મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર, મોટામાં મોટું બંદર, શહેર, દેશી રાજ્ય, અને હિંદુઓનું જગતનું ટેકાણું કયું છે ?
- જ. ૩) ઇલાકા-મુંબઈ. પ્રાંત-બ્રહ્મદેશ. પર્વત-હિમલય. નદી સિંધુ. સરોવર-ચીલ્કા. બંદર-મુંબઈ- શહેર-કલકત્તા. દેશીરાજ્ય- નિઝામનું. હિંદુનું જગતનું ટેકાણું-કાશી.
- સ. ૪) હિંદુસ્તાનમાં વધારેમાં વધારે તાપ અને વરસાદ ક્યાંપડે છે ?
- જ. ૪) તાપ—સિંધમાં જોકાબાબાદમાં. વરસાદ— આસામમાં, ચેરાપુંજમાં.
- સ. ૫) બાડામાં બાડી વસ્તીવાળા કયા કયા પ્રાંત છે ?
- જ. ૫) આગ્રા, બંગાળા ઇલાકા, અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો.
- સ. ૬) કયા પ્રાંતમાં ફક્ત બેજ ઋતુઓ (શિયાળો ને ચોમાસું) છે ?
- જ. ૬. આસામ પ્રાંત.
- સ. ૭) કયા દેશીરાજ્યમાં સોનાની ખાણો છે ને તે ક્યાં છે ?
- જ. ૭) મહેસુરના રાજ્યમાં કોલાર પાસે.
- સ. ૮) ટાટાએ વિદ્યાની શોધખોળ માટેની મોટી સંસ્થા ક્યાં સ્થાપી છે ? જ. ૮) બાંગ્લોરમાં.

૪૬] પાંચમા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ૪ આના.

- સ. ૯) ટાટાનું મોટું લોહાનું કારખાનું ક્યાં આવેલું છે ?
- જ. ૯) છોટાનાગપુરમાં સાચકી ગામ આગળ
- સ. ૧૦) અ. હિંદમાં પહેલ વહેતો યુરોપીઅન કયો આવ્યો હતો ?
 જ. તે પ્રથમ ક્યાં ઉતર્યો હતો.
- જ. ૧૦) અ. વાસ્કોડગામા. જ. મદ્રાસ ઇલાકાના મલબાર કાંઠા પરના કલિકટમાં
- સ. ૧૧) હિંદુસ્તાનમાં કયું શહેર પારીસ સાથે સરખામણી કરાય તેવું છે ? જ. ૧૧) ન્યુપુર.
- સ. ૧૨) આખી દુનિયામાં વખણાયેલો તાજમહાલ ક્યાં છે તે તે કાણે બંધાવ્યો હતો ?
- જ. ૧૨) આગ્રામાં. શાહજહાંએ બંધાવ્યો હતો.
- જ. ૧૩) તાજમહાલ જેવો રોજો ક્યાં છે તે તે કોનો છે ?
- સ. ૧૩) ઔરંગઝેબમાં—ઔરંગઝેબની છોકરી મકરબાનો.
- જ. ૧૪) હિંદુસ્તાનનું સ્વર્ગ કયું ? જ. ૧૪) કાશ્મીર.
- સ. ૧૫) કયા જાતના સ્થળમાં હિંદુઓની બધી વર્ણો સાથે એકજ ભાણમાં ખાઈ શકે છે ? જ. ૧૫) જગન્નાથપુરી.
- સ. ૧૬) હિંદુસ્તાનના કયા શહેરમાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં હોડીમાં ખેતી ફરી શકાય છે ? જ. ૧૬) ત્રીનગર (કાશ્મીર)
- સ. ૧૭) અ. સુંદરવન ક્યાં આવ્યું ? એવું નામ પાડવાનું કારણ શું ?
- જ. ૧૭) અ. બંગાળની દક્ષિણમાં જ્યાંથી ગંગાના બુદ્ધા બુદ્ધા ફાંટા નીકળે છે ત્યાં આગળ (ગંગાનો ડેલ્ટા) જ. સુંદરી નામના ઝાડો પરથી

બીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” વ્રણ આના. [૪૭

સ. ૧૮) હિંદમાં ઉંચામાં ઉંચો મિનારો કયો છે ને તે ક્યાં છે તથા કાણે બંધાવ્યો હતો ?

જ. ૧૮) કુતુબમિનાર એ દિલ્હીમાં કુતુબુદ્દીને બંધાવ્યો હતો.

સ. ૧૯) હિંદમાં જોવા લાયક ગુફાઓ કઈ કઈ છે ?

જ. ૧૯) મુબંબ પલાકામાં—કનેરી, અંધેરી, કાલી ને ધારાપુરી; નિઝામના રાજ્યમાં—અજિન્ટા અને ઇલોરા (વેરુળ)

સ. ૨૦) ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની નદીઓનો તફાવત લખો.

જ. ૨૦) ૧. ઉત્તરની નદીઓ બરફવાળા ડુંગરોમાંથી નીકળે છે, દક્ષિણની નદીઓ બરફ વગરના ડુંગરોમાંથી નીકળે છે. ૨. ઉત્તરની નદીઓ લાંબીને મોટી છે, દક્ષિણની નદીઓ એટલી લાંબી તથા મોટી નથી. ઉત્તરની નદીઓમાં ઉનાળામાં બરફ પીગળી રેત્ર આવે છે, દક્ષિણની નદીમાં ઉનાળામાં રેત્ર આવતી નથી, અને પાણી ધણું થોડું હોય છે. ૪. ઉત્તરની નદીઓ સરખી જમીનમાં થઈ વહે છે, દક્ષિણની નદીઓ ઢાળ પડતી વહે છે. ૫. ઉત્તરની નદીઓમાં મુખથી ધણા માર્ગે ઉપલાણે મોટાં વહાણો જઈ શકે છે, દક્ષિણની નદીઓમાં મુખથી ઉપલાણે મોટાં વહાણો જઈ શકતાં નથી. ૬. ઉત્તરની નદીમાં મોટાં ડેલા છે, દક્ષિણની નદીઓમાં ડેલા નથી.

સ. ૨૧) કાવેરી નદીના મુખને શું કહે ? જ. ૨૧) કાવેરન.

સ. ૨૨) હિંદમાં પહાડી ઉચ્ચ પ્રદેશ ક્યા ક્યા છે ?

જ. ૨૨) કાશ્મીર, કુર્ગાંત, બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, નેપાળ, ભુતાન.

સ. ૨૩) અ. સપાટ પ્રદેશ કોને કહેવો ? બ પહાડી પ્રદેશ કયો કહેવાય ?

૪૮] હિંદુસ્તાનની સાઠ જૂગાળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

જ. ૨૩) અ જ્યાં ખાડા ટેકરા ન હોય અને બધી જમીન સરખી હોય તેવો મુલક. જ. જ્યાં બણા ટેકરા અને ટેકરીઓ અને ઉંડી ખાડી હોય તેવો મુલક.

સ. ૨૪) સપાટ પ્રદેશ ક્યા ક્યા છે ?

જ. ૨૪) આસામ, બંગાળા, બહાર, આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો, પંજાબ.

સ. ૨૫) પહાડી મુલક ક્યાં ક્યાં છે.

જ. ૨૫) બ્રહ્મદેશ, છોટાનાગપુર, વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત.

સ. ૨૬) ઉચ્ચ પ્રદેશ ક્યા ક્યા છે ? જ. ૨૬) નિમનનું રાજ્ય અને મહેસુર.

સ. ૨૭) રસાળ પ્રદેશ ક્યા ક્યા છે ?

જ. ૨૭) બંગાળા; બહાર; આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો; પંજાબ.

સ. ૨૮) સિંધ અને રજપુતાના કેવા પ્રદેશ છે ?

જ. ૨૮) કોરા, સુકા, ને રણવાળા.

સ. ૨૯) ગુજરાત, મુંબઈ ઇલાકા સિંધ, પંજાબ, રજપુતાના, બંગાળા, માળવા, દક્ષિણ હિંદુસ્તાન, અને બ્રહ્મદેશની મુખ્ય પેદાશ ગણવો.

જ. ૨૯. ગુજરાતમાં—ધઉં ને કપાસ. મુંબઈ ઇલાકામાં—રૂ, ચોખા. સિંધમાં—ખાજરી ને બટાકા. પંજાબમાં—ધઉં; રજપુતાનામાં—મકાઈ. બંગાળમાં—ચોખા, શણ, ગળી. માળવામાં—અફીણ. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં—ચોખા, નાળિયેર સોપારી, એલચી, ને સુખડ. બ્રહ્મદેશમાં—ચોખા ને સાગ. આસામમાં—ચા. મધ્યપ્રાંત ને વરાડમાં—રૂ.

ગુજરાતની સાં જૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના. ૪૯

- સ. ૩૦) પૂર્વ કિનારો ને પશ્ચિમ કિનારો બેમાં વધારે સારો કયો અને શા માટે ?
- જ. ૩૦) પશ્ચિમ કિનારો વધારે સારો. કારણ કે એ વાંકા યુક્ત અને ઉંડો છે અને તેથી ત્યાં વહાણો સહીસલામત રહી શકે છે, અને તેજ કારણથી પશ્ચિમ કિનારે મોટાં બંદરો છે.
- સ. ૩૧) કાઉન કોલોની એટલે શું ? કાઉન કોલોનીમાં શું શું ગણાય છે ?
- જ. ૩૧) હિંદુસ્તાનની સાથે જે ગણાતા નથી અને જેના પર વાઈસરોયની સત્તા નથી તે. સિલોન અને માલદીવ.
- સ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો ત્રિપુવત્તની નજીક હોવા છતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનના જે ભાગો દરીઆ કિનારે નથી તેના જેટલો તાપ પડતો નથી તેનું કારણ સમજાવો.
- જ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો દરીઆની પાસે આવ્યો છે માટે.
- સ. ૩૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે બેજવાળો પ્રદેશ કયો ?
- જ. ૩૩) આસામ પ્રાંત.
- સ. ૩૪) કયા પ્રાંતમાં જુનામાં જુના અને પ્રસિદ્ધ શહેરો છે ?
- જ. ૩૪) આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતમાં.
- સ. ૩૫) ઝ. હિંદુસ્તાનમાં કયા પ્રાંતમાં મોટાં શહેરો વધુ છે ?
- જ. અને તે પ્રાંતમાંના એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેર લખો.
- જ. ૩૫) ઝ આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતમાં. જ. લખનૌ, કાશી, આગ્રા, કાનપુર, અલાહાબાદ, બરેલી, મીરત.
- સ. ૩૬) હિંદુઓમાં મા અને બાપતું શ્રાદ્ધ કયે સ્થળે કરવામાં આવે છે ?
- જ. ૩૬) મા તું શ્રાદ્ધ સિદ્ધપુરમાં, ને બાપતું શ્રાદ્ધ ગયામાં.

- સ. ૩૭) મધ્ય હિંદ એજન્સિમાં રાજકુમારો માટે ક્યા મહેરમાં કોલેજ છે ? જ. ૩૭) ઇદાર.
- સ. ૩૮) હિંદમાં એગમનું રાજ ક્યાં છે તે તેનો પોલિટિકલ એજન્ટ ક્યાં રહે છે ?
- જ. ૩૮) મધ્યહિંદ એજન્સિમાં ભોપાળમાં એગમ રાજ કરે છે, પોલિટિકલ એજન્ટ શિહરમાં રહે છે.
- સ. ૩૯) નીચેની જગાઓ ક્યાં છે તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? સાકચી કાશી, અલીગઢ, રૂરકી, દેહરાદુન, કસાવલી, અજમેર, કામ્પટી, બાંગલોર, જયપુર, દીગ, ઔરંગાબાદ.
- જ. ૩૯) સાકચી-છોટા નાગપુરમાં લોહાના કારખાના માટે કાશી-આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગાના કિનારાપર હિંદુઓનું મોટું જાત્રાનું અને સંસ્કૃત વિદ્યાનું સ્થળ છે.
અલીગઢ-આગ્રા પ્રાંતમાં મુસલમાનની મોટી કોલેજ.
રૂરકી-આગ્રા પ્રાંતમાં મોટામાં મોટી એન્જનરિંગ કોલેજ.
દેહરાદુન-આગ્રા પ્રાંતમાં હવા ખાવાનું સ્થળ તથા જંગલ ખાતાની કોલેજ. કસાવલી-પંજાબ પ્રાંતમાં સીમલાની પાસે હડખાયા ગામવરથી કરડેલા દરદીના દવાખાના માટે.
અજમેર-અજમેર ને મહેરવાડમાં રાજકુમારો માટે મલા વિદ્યાલય તથા મુસલમાનનું જાત્રાનું મેદાણું. રજપુતાના એજન્સિના એજન્ટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ અહીં રહે છે.
કામ્પટી-મધ્ય પ્રાંતમાં નાગપુર પાસે લશ્કરની છાવણી.
બાંગલોર-મહેસુરમાં વિદ્યાની શોધ ખોળ માટેની સંસ્થા, લશ્કરની છાવણી તથા મહેસુરના રેસિડન્ટના મુકામ માટે.

મુંબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના [૫૨]

જાયપુર-રજપુતાના એન્જિનિસમાં હિંદુસ્તાનમાં જેવા લાયક શહેરમાંનું એક છે. ચિત્રકામ, સંઅહસ્થાન તથા વેધશાળા. દીગ-રજપુતસ્તાના એન્જિનિસમાં ભરતપુર પાસે રાજાનો મહેલ. ઓરંગઝાબાદ-નિઝામના રાજ્યમાં મકરબાના રાજા માટે.

સ. ૪૦) સુરતથી આબુ, માથેરાન, મહાબળેશ્વર અને સીમલા જવું હોય તો કઈ ગાડીમાં બેસી ક્યાં ઉતરવું ?

જ. ૪૦) સુરતથી અમદાવાદ, મહેસાણા, પાલણપુર, આબુ રોડ થઈ આબુ. સુરતથી મુંબઈ જઈ પુના તરફની ગાડીમાં નેરળ સ્ટેશને ઉતરી સ્ટીમ રેલ્વેમાં બેસી. માથેરાન સુરતથી મુંબઈ જઈ પુના થઈ વહાર સ્ટેશનથી મહાબળેશ્વર, (મહાબળેશ્વર પાસે પંચગની હવાખાવાનું સ્થળ છે) સુરતથી પંજાબ મેલમાં વડોદરા ગોધરા, રતલામ, કોટા, ભરતપુર, મથુરા દિલ્હી થઈ સીમલા.

સ. ૪૧) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીઓમાં મોટા વહાણો ચાલી શકે છે ?

જ. ૪૧) બ્રહ્મપુત્રા, સિંધુ, ગંગા, હુગલી, ધરાવદી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા નર્મદા અને તાપી.

સ. ૪૨) હિમાલય પર્વતપર હવા ખાવાનાં સ્થળ ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૪૨. સીમલા, નૈનિતાલ અને દાર્જિલિંગ.

સ. ૪૩) ક્યાં ક્યાં લોકોનો મુખ્ય ખોરાક ચોખા છે ?

જ. ૪૩) કોકણ, મદ્રાસ, બંગાળા અને બ્રહ્મદેશ.

સ. ૪૪) ઉત્તર હિંદુસ્તાનના લોકોનો મુખ્ય ખોરાક શું છે ? જ. ઘઉં.

સ. ૪૫) જીવાર અને બાજરી ક્યાંના લોક ખાય છે ?

જ. ૪૫) મુંબઈ ઇલાકાના.

પર] હિંદુસ્તાનની સાઠ જૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

સ. ૪૬) મુંબઈથી કાશી કયે કયે રસ્તે જવાય અને ક્યાં ક્યાં મોટાં રેલ્વેનો આવે ?

જ. ૪૬) (૧) મુંબઈથી કલ્યાણ, ઇંદોર, નાશિક, મનમાડ, ચાણી-સગામ, જળગામ (અથવા મુંબઈથી સુરત, અમલનેર, જળગામ) ભુસાવળ, ખંડવા, ઇટારસી, જળલપોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ, અને કાશી (બનારસ.)
(૨) મુંબઈથી સુરત, ભરૂચ, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, ઉજ્જન, ભોપાળ, ઇટારસી, જળલપોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ અને કાશી (બનારસ.)

સ. ૪૭) મુંબઈથી દ્વારકા જતાં ક્યાં ક્યાં દીવાદાંડી આવે ?

જ. ૪૭) કોલાળા, વસઈ, દમણ, હજીરા, પીરમ, વોધા, ભાવનગર, વેરાવળ, પોરબંદર, દ્વારકા.

સ. ૪૮) હિંદુસ્તાનમાં હાલ કયે કોણે રાજકર્તા સ્ત્રી છે ? જ. ભોપાળ.

સ. ૪૯) હિંદુસ્તાનના જે ભાગોના પ્રાચીન ખાસ નામ હોય તે લખો.

જ. ૪૯) બંગાળા-નંદાદેશ. ઉત્તર બંગાળા-ગાંડ. બહારપ્રાંત-મગધ. વરાહ-વિદર્ભદેશ. ઓરિસાનો દક્ષિણ ભાગ-કલિંગ. ખાળિયાનો પશ્ચિમ ભાગ અવંતિ. ડાહિઆવાડ-સારાપ્ટ્ર-ઓખામંડળ-આનર્ત. મહી અને નર્મદાની વચ્ચેનો મુલક-લાટ. મહેસુરનો દક્ષિણ ભાગ-ગાંધાર-પેશાવાર-ગાંધાર.

સ. ૫૦) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીઓમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૫૦) સિંધુ, સતલુજ, જમના. ગંગા, કૃષ્ણા, તુંગભદ્રા, કાવેરી.

સ. ૫૧) મુંબઈ ઈલાકામાં અંગ્રેજી કોલેજો કયા કયા શહેરમાં છે ?

ચોથા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ચાર આના [૫૩]

- જ. ૫૧) મુંબઈ, પુના, ધારવાડ, વડોદરા, સુરત, અમદાવાદ, ભાવનગર,
જુનાગઢ, રાજકોટ, કરાંચી,
- સ. ૫૨) કયા પરદેશી લોકનું રાજ્ય એકજ ઇલાકામાં છે ?
- જ. ૫૨) પોર્ટુગીઝ (શીરંગી) લોકોનું.
- સ. ૫૩) મુંબઈ સરકાર અને હિંદી સરકાર એટલે શું તે સમજાવો.
- જ. ૫૩) મુંબઈ સરકાર એટલે ગવર્નર અને તેમને મદદ કરનારી
સભા. હિંદી સરકાર એટલે ગવર્નર જનરલ (વાઈસરોય)
અને તેને મદદ કરનારી સભા.
- સ. ૫૪) હિંદમાં રેશમ ક્યાં ક્યાં થાય છે ?
- જ. ૫૪) મહેસુર, બંગાળા, કાશ્મીર પંજાબ.
- સ. ૫૫) હિંદુસ્તાનમાં વેચારને માટે વખણાતાં મોટાં શહેરો લખો.
- જ. ૫૫) અમદાવાદ, સુરત, કાનપુર, કરાંચી, મુંબઈ, કલકત્તા, રંગુન,
મદ્રાસ, ચિતેગાંવ.
- સ. ૫૬) અમદાવાદ અને સુરત કઈ કારીગરીને માટે પ્રખ્યાત છે ?
- જ. ૫૬) અમદાવાદ—કીનખાખ, રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ, ધોતીબેડા,
સાડીઓ, ને ખંડ. સુરત—કસમી કામ, જરીકામ, રેશમી
કાપડ, હાથીદાંત ને સુખડનું કાતરકામ.
- સ. ૫૭) વિભાગ માંહેલા રેવન્યુ ખાતાના જુદા જુદા અધિકારીઓના
ઓદ્ધાતા ક્રમચાર નામ આપો.
- જ. ૫૭) રેવન્યુ કમિશનર, કલેક્ટર, આસિસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટર,
મામલતદાર, અવલકારકુન, તલાટી.
- સ. ૫૮) ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના અધિકારીઓ અનુક્રમે લખો.

૫૪] બાળપણીના "ઈલેક્ટેશન સિદ્ધાંત" એ આના.

- જ. ૫૮) ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, આસિ. ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપુટી એજ્યુ. ઇન્સ્પેક્ટર, આસિ. ૩. એ. ઇ.
- સ. ૫૯) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં પાક વધારે થવાનાં કારણ લખો.
- જ. ૫૯) ૧. ઘણી નદીઓ આવેલી છે. ૨. જમીન સપાટ અને રસાળ છે.
- સ. ૬૦) હિંદના કયા કયા શહેરોમાં હાઇકોર્ટો છે ?
- જ. ૬૦) મુંબઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા, અલાહાબાદ, લાહોર.
- સ. ૬૧) મુંબઈ છલાકના કેળવણી ખાતાના, જંગલ ખાતાના, પોસ્ટ ખાતાના, ખેતીવાડી ખાતાના, અને સુખાકારી ખાતાના મુખ્ય અમલદારો કયા છે ?
- જ. ૬૧) ડિરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન, કોન્ઝર વેટર ઓફ ફોરેસ્ટસ, પોસ્ટ માર્શલ જનરલ; ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રિકલચર; સેનેટરી કમિશનર.
- સ. ૬૨) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવેલો છે તેથી શા શા લાભ છે ?
- જ. ૬૨) ૧. ઉત્તર તરફથી પરદેશી શત્રુ આવી શકતા નથી. ૨. હિમાલયમાંથી ઘણી નદીઓ નીકળે છે તેથી ઉત્તર ભાગ ફળદ્રુપ થએલો છે. ૩. ઉત્તર ભાગની નદીઓમાં ઉનાળામાં તથા ચોમાસામાં મોટી રેલો આવે છે. ૪. દક્ષિણ તરફના બેજવાળા પવનને ઉત્તરમાં જતાં અટકાવે છે.
- સ. ૬૩) મદ્રાસથી આગખોટમાં ખેસા કલકત્તા થઈ રંગુન જતાં રસ્તે કયાં કયાં મુખ્ય બહરો આવે ?

બીજી ધોપડીના “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૫૫]

જ. ૧૩) મદ્રાસ, મહલીપટ્ટણ, કોકલુદ, વિન્નગાપટ્ટણ, ગંજમ, જગ-
નાથપુરી, કલકત્તા. ચિતગાંવ, આફિઆબ, રંગુન.

સ. ૧૪) અ. મુંબઈથી દિલ્હી જવું છે કઈ ટ્રેનમાં જાઉં તો જલ્દી
પહોંચાય. બ. અને ક્યાં ક્યાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૧૪) અ. બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલ્વેના પંજાબ મેલમાં.

બ. પાલધર, વલસાડ, સુરત, વડોદરા, ગોધરા, કાટા, મથુરા,
ને દિલ્હી.

સ. ૧૫) નદીઓ લાંબી ટુંકી હોવાનું કારણ શું ?

જ. ૧૫) નદીના મૂળથી દરીઓ આવેા હોય તેમ નદી લાંબી અને
દરીઓ પાસે હોય તેમ નદી ટુંકી.

સ. ૧૬) નકશામાં નદી ક્યાંથી બતાવવાનું શરૂ કરશે ?

જ. ૧૬) નદી જ્યાંથી નીકળતી હોય ત્યાંથી એટલે મૂળ આમળાંબી.

સ. ૧૭) નકશામાં અખાત શી રીતે બતાવશે ?

જ. ૧૭) સમુદ્રમાંથી ઘાણીનો ફાટો જોણી ગમ જતો હોય તેણી તરફ.

સ. ૧૮) કાવેરી નદીમાં ક્યા ક્યા ખેટો છે ?

જ. *૮) શ્રીરંગપટ્ટણ, સિવાસમુદ્રમ.

સ. ૧૯) અ. મોટામાં મોટો પ્રાંત અને બ. નાનામાં નાનો પ્રાંત લખો.

જ. ૧૯) અ. બ્રહ્મદેશ. બ. દિલ્હી પ્રાંત.

૧૬] પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૫૫ આના.

પરીક્ષક પ્રશ્નો.

- ૧) તમારા ગામ, તાલુકો, જિલ્લો, પ્રાંત, ઇલાકા, દેશ ન ખડનું નામ કહો.
- ૨) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.
- ૩) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય પર્વતો ગણાવો.
- ૪) હિંદમાં કઈ કઈ મોટી નદીઓ આવેલી છે ?
- ૫) હિમાલય, સુલેમાન, સહ્યાદ્રિ, નીલગિરિ, ધરાધારમ, સાતપુડા, અને અરવલીના શિખર લખો.
- ૬) શિખર, તજેટી, ખીણ, મૂળ, મુખ, સામુદ્રધુની, અખાત, બૂશિર, ખેટ તે સરોવરની વ્યાખ્યા લખો.
- ૭) હિમાલયની તજેટીના જંગલનું નામ શું ?
- ૮) હિંદમાં વસતી મુખ્ય જાતો લખો.
- ૯) હિંદમાંથી કયો કયો માલ પરદેશ જાય છે ?
- ૧૦) હિંદમાંની મુખ્ય આયાત લખો.
- ૧૧) હિંદમાં કેટલી તરેહના રાજ્યો છે અને તે ક્યાં ક્યાં ?
- ૧૨) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય ક્યા ક્યા લોકોનાં છે ?
- ૧૩) શીરંગી (પોર્ટુગીઝ) નું રાજ્ય ક્યા ઇલાકામાં આવ્યું છે અને તે ક્યાં ક્યાં છે ?
- ૧૪) ફ્રેંચ લોકોનાં સંસ્થાન ગણાવો અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.
- ૧૫) મોટાં દેશી રાજ્ય ગણાવો.
- ૧૬) સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો રાજવાની સાથે લખો.

ચાથી ચાપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૫૭]

૧૭) મોટી એજન્સિઓ ગણાવેા અને તેના ઉપરી અધિકારીને શું કહે છે તે લખો.

૧૮) મોટા દેશીરાજ્યોમાં અંગ્રેજ સરકાર તરફથી કયો અધિકારી રહે છે ?

૧૯) હિંદમાં ગવર્નરો, કમિશનરો, રેસિડેન્ટો, તે એજન્ટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ કેટલા છે ?

૨૦) સવાલ ૧૯ માં જણાવેલા અધિકારીના મુકામ લખો.

૨૧) બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, અધિકારી, રાજધારી અને અધિકારીના હવાખાવાના સ્થળ લખો.

૨૨) હિંદુસ્તાનમાં ગવર્નરો, અને ચીફ કમિશનરોના તાબામાં કયા કયા ભાગ છે ?

૨૩) નીચેની જગા શું છે ? ક્યાં છે ? શા માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો અને નકશામાં અતાવો.

ક્લકત્તા, દિલ્હી, મુંબઈ, મદ્રાસ, રંગુન, કરાંચી, ચિતેગાંવ, કાશી, સીમલા, દેહરાદુન, અલીગઢ, રૂરકી, સુરત, ઢાકા, લાહોર, આક્રિઆબ, રતલામ, અજમેર, અલાહાબાદ, કાનપુર, ઇંદોર, કસાવલી, સાકચી, સુંદરવન, સિંધુ, કારાવાર, દાર્જિલિંગ, મહાનગેશ્વર, સહ્યાદ્રિ, પટણા, જગન્નાથપુરી, પોંડિચરી, ગોવા, અમદાવાદ, નાગપુર, અમૃતસર, ઈરાવદી, મથુરા, શિલોંગ, પેશાવર, રામેશ્વર, પોર્ટબ્લેક, આગ્રા, ભુસાવળ, પુના, અયોધ્યા, આકોલા, શ્રીરંગપટ્ટણ, હૈદરાબાદ, બાંગલોર, સિકંદરાબાદ, વડોદરા, કાશ્મીર, ખંટમંડુ, જ્યપુર, ગ્વાલિયર, સીક્રીમ, લાસીટયુદન, રામેશ્વર, બદ્રીનાથ, ઇંદોર, અજમેર, કાશી, દારકા, હરદાર.

૫૮] પહેલા ધોરણનો “સુખગણિત સિદ્ધક” શાખા આના.

૨૪) હિંદની ખેતીની પેદાશ લખો.

૨૫) ચા, ખુદ, અરીણ, ધઉ, અળશી, તલ, કપાસ, ચોખા અને શણ.
ક્યાં ક્યાં થાય છે.

૨૬) હિંદમાંથી ક્યા ક્યા ખનીજો નીકળે છે ?

૨૭) કાયલા, કેરોસીન, મીઠું, કલાઈ, સેતું, તાંબું, સીસું, હીરા, માણિક,
અબરખ, પ્લમ્બેગો તે મેંગેનીઝ ક્યાંથી નીકળે છે ?

૨૮) હિંદમાં ચાલતા મુખ્ય ધર્મો ગણાઓ.

૨૯) હિંદમાં કઈ કઈ વનસ્પતિ થાય છે ?

૩૦) હિંદમાં કુલ વસ્તી કેટલા માણસોની છે અને ક્યા ક્યા લોકની
કેટકેટલી છે ?

૩૧) હિંદમાં કઈ કઈ ભાષા બોલાય છે અને તે ક્યાં બોલાય છે તે લખો.

૩૨) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીઓ હિંદુધર્મમાં પવિત્ર ગણાય છે.

૩૩) ગવર્નર, અને કમિશનરના અધિકારમાં શો ફેરફાર છે ? જ. પાંચમી
ચોપડીના ઉપમા પાઠનો છટ્ટો પેરેઆદ્ જુઓ.

૩૪) પાણીનું વહેણ કઈ તરફ હંમેશાં હોય છે ?

૩૫) હિંદુસ્તાનમાં રેતીના રણ ક્યાં ક્યાં છે ?

૩૬) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં આવેલાં હિંદુઓનાં જાત્રાના ઠેકાણાં લખો.

૩૭) હિંદુસ્તાનમાં જૈન લોકોના જાત્રાનાં સ્થળ ક્યાં ક્યાં છે .

૩૮) હિંદુસ્તાનમાંનાં હવા ખાવાનાં સ્થળ લખો.

૩૯) હિંદુસ્તાનના હાલના શહેનશાહનું, તેમના પિતા અને દાદાનું
નામ શું ?

૪૦) અ. ખંભાતના અખાતને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે ?

ઘ. અંગાળી ઉપસાગરને કઈ કઈ નદીઓ મળે છે ?

બાળવર્ગના "મુખ્યગણિત શિક્ષક" દ્વારા આપેલો. [૫૯]

- ૪૧) ગાંધારી, કુષ્ણા, નર્મદા, સિંધુ, ગંધા, મહા એ નદીઓ ક્યાંથી નીકળી કાને મળે છે અને તેના પર ક્યાં ક્યાં મુખ્ય શહેરો આવેલાં છે ?
- ૪૨) હિંદુસ્તાનમાં અંગ્રેજ સરકાર સિવાય બીજાં ક્યાં યુરોપી લોકનાં રાજ્ય છે ?
- ૪૩) બંગાળા ધલાકામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો આવેલાં છે ?
- ૪૪) હિંદુસ્તાનના કયા ભાગમાં નદીની રેલથી ખેતીનું કામ ચાલે છે ?
- ૪૫) પંજાબ, મધ્યપ્રાંત, વામન્ય સરહદનો મુલક, મુંબઈ, કલકત્તા, ભુજ, સિંધુ, રજપુતાના શા ઉપરથી નામ પડ્યાં ?
- ૪૬) હિંદુસ્તાનમાં લશ્કરી છાવણીઓ ક્યાં છે અને તે હિંદુસ્તાનનાં કયા કયા રાજકીય વિભાગમાં આવી છે તે લખો.
- ૪૭) અ. હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારાને શું કહે છે ? બ. એ કિનારે આવેલાં બંદરો લખો.
- ૪૮) હિંદુસ્તાનની જે નદીઓ પશ્ચિમ દિશાએથી પૂર્વમાં વહેતી હોય તેનાં નામ ને તે દરેક પર આવેલાં મુખ્ય શહેરો લખો.
- ૪૯) મદ્રાસ ધક્કામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો છે ?
- ૫૦) એક વહાણ કલકત્તાથી નાંકળી કિનારે કિનારે થઈ મુંબઈ જાય છે તો રસ્તામાં ક્યાં ક્યાં બંદરો આવશે.
- ૫૧) અ. નહેર એટલે શું ? બ. તે શા કામમાં આવે છે ?
- ૫૨) હિંદુસ્તાનની કઈ કઈ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?
- ૫૩) હિંદમાં આવેલાં રૂના વેપારનાં મથક ગણાવો.
- ૫૪) અપ્રીણ, શણ, કપાસ, ચા, રેશમ, અને ગળી હિંદુસ્તાનમાં ક્યાં ક્યાં થાય છે ?

૬૦] પહેલા ધોરણના “મુખ્યગણિત શિક્ષક” પાસે બે આના.

- ૫૫) જિલ્લાના મુખ્ય મુખ્ય અમલદારોના નામ અને તે દરેકના કામ લખો.
- ૫૬) સિંધ કરતાં ગુજરાતમાં નદીઓ વધારે છે તેના કારણ સમજાવો.
- ૫૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં નદીઓ ઓટી છે તેનાં કારણ સમજાવો,
- ૫૮) મુંબઈથી દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ રેલ્વે રસ્તે જતાં ક્યાં જંકશનો આવે તે લખો.
- ૫૯) દ્રાવિડી ભાષા હિંદુસ્તાનના ક્યા ભાગમાં બોલાય છે ? તેની મુખ્ય શાખાઓ કય કય છે ?
- ૬૦) હિંદુસ્તાનના મુખ્ય કુદરતી ભાગ લખો.
- ૬૧) અ. અરબી સમુદ્રને મળનારી નદીઓ લખો. બ. હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.
- ૬૨) મુંબઈથી કલકત્તા, પુના, લાહોર, મદ્રાસ, રંગુન, નાગપુર, અલાહાબાદ, સીમલા, બાંગલોર, સુરત, દિલ્હી, તુલિકારીન કઈ દિશામાં છે ?
- ૬૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે અને સૌથી ઓછો વરસાદ ક્યાં પડે છે ?
- ૬૪) હિંદમાં સૌથી વધુ તાપ ક્યા શહેરમાં પડે છે ?
- ૬૫) ક્યા ક્યા અધિકારીઓની નીમણુક શહેરશાહ પોતે કરે છે ?
- ૬૬) હિંદુસ્તાનની હાલની રાજધાનીનું શહેર કયું ? તથા તે પહેલાંની રાજધાની ક્યાં હતી ?
- ૬૭) હિંદુસ્તાન માંહેલા મોટા મોટા અમલદારો દેશી છે કે અંગ્રેજ ?
- ૬૮) હિંદુસ્તાનના હવા આવાનાં સ્થળ તથા મુંબઈ ઈલાકાનાં રૂનાં વેપારનાં મથક લખો.

બીજા ધોરણનો “ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” બે આના. [૬૨

૬૯) નીચેની જગાઓ શું છે, ક્યાં છે, શાને માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો.
અને પછી નકશામાં બતાવો.

અરવલી, આણ, અમદાવાદ, અહમદનગર, અયોધ્યા આક્રિઆખ,
અલાહાબાદ, અલીગઢ, અજમેર, આકોલા આસામ, અંદામાન,
આગ્રા, ઈંદોર, ઇલારા, ઉદેપુર, ઉમરાવતી, ઉમરકોટ, ઉતાકામંડ,
એવરેસ્ટ. ઓઢીયા, ઔરંગાબાદ કારાકોરમ, કાશ્મીર, કરાંચી,
કલકત્તા, કાનપુર, કોલર, કોલાર, કાનાનુર, કાલીકટ, કાવેરી,
કારીકલ, કન્યાકુમારી કારતવાર, કોટા, કવેરા, કૃષ્ણા, કોરોમંડલ,
કાશી, કનોજ, ખટમંડુ, ખેરપુર, ખેખરધાટ, ખંભાત, ખાસ્યા,
ગીરનાર, ગંગા, ગાજીપુર, ગોવળકોંડા, ગોવા, ગૌહતી, ગયા,
ગોદાવરી, ગ્વાલીઅર, ચીલકા, ચદ્રનગર, ચેરાપુંજી, ચિતેગાંવ,
જગન્નાથપુરી, જેકેબાનાદ, જમના, જખલપુર, જયપુર, જુનાગઢ,
જેસલમીર, ટયાસીટયુદન, ઢાકા, ત્રિવેન્દ્ર, તુંગભદ્રા, તુતિકોરીન,
તાપી, થરપારકર, દાહોદ, દીવ દિલ્હી, દમણ, દાર્જિલિંગ, ધુળીયા,
ધારવાડ, નર્મદા, નાશિક, નીલગિરિ. નાગપુર. નૈનીતાલ, નેગાપટ્ટણ,
નવાનગર, પંજાબ, પનકોઇ, પટણા. પાણીપત, પુદુકોટા, પ્રોમ,
પ્રયાગ, ફૈઝાબાદ, બ્રહ્મદેશ, બંગાળા, બ્રહ્મપુત્રા, બહાર, બરેલી,
બનારસ, બાંગલોર, બેલગામ, ભરતપુર, ભરૂચ, ભાવલપુર, ભોપાલ,
ભુજ, મહા, મહી, મુંબઈ, મહાત્મજેશ્વર, મુલમૈન, માંડલે, મથુરા,
મેંગલુર. મર્કેરા, મછલીપટ્ટણ. મુર્શીદાબાદ યાનાન, યમુના,
રંગુન, રત્નાગિરિ, રામેશ્વર, રતલામ, લંકા, લક્ષદ્વીપ, લાહોર,
વર્ધા, વિંધ્યાચળ, વિજ્ઞાપટ્ટણ, વિજ્ઞપુર, વગડ, શ્રીરંગપટ્ટણ,
શિકારપુર, શ્રીનગર, સિંધ, સિંધુ, સાતપુડા, સહ્યાદ્રિ, સીમલા,

૬૨] ત્રીજા ધોરણના “ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” એ. અપાના.

સતલજ, સિદ્ધપુર, સતારા, સોલાપુર, સાબરમતી, રયાનેશ્વર,
હિંદુકુશ, હિમાલય, હાલા, હરદ્વાર, હૈદરાબાદ.

૭૦) નીચેની જગાઓ સુરતથી ક્રમ દિશામાં છે તે કહો. ને કેટલા
માઈલ દૂર છે તે ભરીને કહો.

અલીબાગ, એડન, ધુળીઆ, પેરીમ, ડીસા, દીવ, અલાહાબાદ,
જયપુર, પટણા, રાજકોટ. કલકત્તા, અમદાવાદ, મદ્રાસ, રત્નાગિરિ,
આગ્રા, નાગપુર, કરાચી, પુના, નાશિક, કાશી, સીકંદરાબાદ, ઠંજા,
મદ્રાસ, ભુસાવળ, ગ્વાલિયર.

૭૧) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવવાથી શા શા લાભ થયા છે ?

મેસર્સ સી. ડી. શાહ, એન્ડ કો. લ્હા.

—: બ્રિટિશશાળા માટે :—

ત્રિવેદિ વાચનમાળાના અર્થ તૈયાર છે.

પુસ્તક ૧લાના અર્થ ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫માના અર્થ ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨જાના „ ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬લાના „ ૦-૮-૦
પુસ્તક ૩જાના „ ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭માના „ ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪થાના „ ૦-૭-૦	કન્યા વાંચનમાળા ત્રણે ભાગની અર્થની નોટા તૈયાર છે.

❧ ધોરણવાર પુસ્તકોની યાદી. ❧

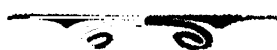
❧ બાળવર્ગ માટે બાળવર્ગની નોટ બે આના. ❧
બાળપોથીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના.
બાળવર્ગનો “મુખગણિત શિક્ષક” દોઢ આના.

પહેલા ધોરણ માટે પહેલીના અર્થ અઢી આના.
પહેલી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.
પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ૧૫૫ આના.

❧ બીજા ધોરણ માટે બીજાના અર્થ ચાર આના. ❧
બીજા ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.
બીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના.
સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો જૂગોળશિક્ષક ત્રણ આના.
બાળ ગરબાવળીની નોટ બે આના.
બીજા ધોરણ માટે અંગ્રજીનું મનોચત્ર ૫ આના.
બીજા ધોરણની સૃષ્ટિજ્ઞાનની પ્રશ્નોત્તરભાષા ત્રણ આના.

❧ ત્રીજા ધોરણ માટે ત્રીજાના અર્થ પાંચ આના. ❧
ત્રીજા ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.
ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” અઢી આના.
સુરત જિલ્લાનો નકશા પાંચ આના.
સુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ત્રણ આના.

શુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

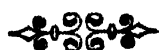

ચોથી ધોરણ માટે ચોથીના અર્થ સાડા સાત આના.

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

ચોથા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

મુખ્ય ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

પાંચમી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

પાંચમા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

હિંદુસ્તાનની સાં ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

પાંચમીના અર્થ રૂ. ૦-૮-૦ | કન્યા ૧ લીના અર્થ ૦-૪-૦

છઠ્ઠીના અર્થ „ ૦-૮-૦ | કન્યા ૨ જીના અર્થ ૦ ૫-૦

સાતમીના અર્થ „ ૦-૧૦-૦ | કન્યા ૩ જીના અર્થ ૦-૭-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો

ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” દરેકના ત્રણ આના.

મુંદરણ કૃત નવી પહેલીના અર્થ બે આના.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

ઈશ્વરલાલ મગનલાલ શાહ. શાહપોર-સુરત.

પ્રાચીન અર્વાચીન અનેક ઇતિહાસોને આધારે તૈયાર કરેલી—
વિદ્યાર્થીઓ, વાલીઓ, અને શિક્ષકો તમામને અતિ હિપચો:
ગુજરાતના ઇતિહાસની પ્રશ્નોત્તરમાળા

વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા સ્ટેટસ એજન્સિની (પશ્ચિમ હિન્દ એજન્સિ
 (કાઠિઆવાડ, કચ્છ, પાલણપુર) તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં ઇનામ અ
 લાયખેરી માટે મંજૂર થએલી “ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તારૂ
 રસિક પ્રશ્નોત્તરમાળા” કિં. ૦-૬-૦.

મહેરબાન એજન્ટ હુ ધ ગવર્નર જનરલ બહાદુ
 વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા સ્ટેટસ, પોતાના J. 136-31 તા. ૨૨ જાન્યુઆ
 ૧૯૩૧ ના પત્રમાં લખે છે કે:—“ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તા
 રૂપી રસિક પ્રશ્નોત્તરમાળા” વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા સ્ટેટ એજન્સિના
 તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં ઇનામ અને લાયખેરી માટે મંજૂર
 કરવામાં આવે છે.”

“ડિકટેશન શિક્ષક” માં શું શું છે ???

૧] પાઠવાર અઘરા શબ્દો. ૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમ-
 વાળા શબ્દો. ૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી. ૪] જોડાક્ષર.
 ૫] મળતા જોડાક્ષર. ૬] પરીક્ષાના ડિકટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

—* ખરૂં વાંચતાં લખતાં શીખવું શીખવવું હોય તે *—
 આજપોથીથી પાંચમી થાપડી મુઘીના અને

હન્યા વાચનમાળા તથા ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧લા નો

—: “ડિકટેશન શિક્ષક” ખરીદો. :—

શ્રી “મુખગણિત શિક્ષક” શ્રી

ગુજરાત, મુંબઈ ઇલાકા અને હિંદુસ્તાનની બુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા માગો
 ઈશ્વરલાલ મગનલાલ શાહ. ચાહપોર-મુરત.

